

სსიპ -სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ნანა ჯალაღონია

ირონია, როგორც კომიკურის აქტუალური ფორმა
(„დათბობის“ პერიოდის ქართულ ბელეტრისტიკაზე დაყრდნობით)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური

ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი

დისერტაციის მაცნე

თბილისი-2017

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია სსიპ-სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: მარიამ მირესაშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, სსიპ-სოხუმის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ექსპერტები:

ნანა კუცია

ფილოლოგიის დოქტორი, სსიპ-სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

თამარელა წოწორია

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის
ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი

ოფიციალური

რეცენზენტები:

მარინე ტურავა

ფილოლოგიის დოქტორი, სსიპ-სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ნინო წერეთელი

ფილოლოგიის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2017 წლის ..... 13 საათზე სსიპ-სოხუმის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე.

მისამართი: ანა პოლიტოვსკაიას ქ. #61, IV სართული, საპრეზენტაციო ოთახი.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ფილოლოგიის დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი

თამილა ზვიადაძე

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

პრობლემის აქტუალობა

კულტურასა და ლიტერატურაში არსებობს მოვლენები, რომელთა მიმართაც კვლევის ხანგრძლივი ისტორიისა და პრაქტიკაში ფართოდ გამოყენების მიუხედავად, განსხვავებული, ზოგჯერ ურთიერთგამომრიცხავი მიდგომა დასტურდება. მათ რიცხვს განეკუთვნება კულტურის ერთ-ერთი საბაზისო ცნება - ირონია. ზოგადად, ტროპების რეალიზება ორი ტიპის დისკურსში ხდება: სერიოზულ და სერიოზულ-კომიკურში, რომლის კერძო გამოვლინებას ირონიული დისკურსი წარმოადგენს. წინამდებარე დისერტაციის კვლევის საგანად სწორედ ეს უკანასკნელი შევარჩიეთ. ირონიას აქტიურად მიმართავენ ყოველდღიურ მეტყველებაშიც და სიტყვაკაზმულ მწერლობაშიც; იგი იოლად „იძებნება“ ლიტერატურული ტექსტის ინტერპრეტატორების მიერ, თუმცა მას არაერთგვაროვნად აღიქვამენ; მის შინაგან მექანიზმში საბოლოოდ გარკვევა სირთულეებს უკავშირდება. ერთი მხრივ, მკვლევრები არ დავობენ, რომ ირონია მჭიდრო კავშირშია სიცილის კულტურასთან, რომლის მნიშვნელობა ხელოვნებისა და ლიტერატურისთვის (და ზოგადად, ყველაფრისთვის, რაც მათ უკავშირდება) განუზომლად დიდია. მეორე მხრივ, სიცილი წარმოადგენს ადამიანთა მხრიდან გარემომცველი მოვლენებისა და ადამიანების მიუღებლობისა და გაკიცხვის ფორმას; გარკვეულ წინააღმდეგობათა, დაპირისპირებათა პირადულ-ემოციურ გამოხატვას; ცხადია, ამ ნიშნით ირონია კომიკურს უკავშირდება.

ჩვენი ინტერესი საკვლევი პრობლემისადმი, ანუ ქართული მწერლობის „დათბობის“ პერიოდში ირონიის, როგორც კომიკურის აქტუალური ფორმისადმი, განაპირობა იმ ფაქტმა, რომ ეს პერიოდი ერთგვარი შემობრუნების ეტაპს წარმოადგენს ტოტალიტარული სახელმწიფოს - საბჭოთა კავშირის (რომლის შემადგენლობაში იმ პერიოდში საქართველოც შედიოდა, მოკავშირე რესპუბლიკის სტატუსით) - კულტურულ პოლიტიკაში. როგორც ცნობილია, XX საუკუნეში ბოლშევიკური იდეოლოგიის ზეგავლენით საზოგადოების ერთმა ნაწილმა ღირებულებათა გადაფასება განიცადა; „პარტიულმა“ პრინციპებმა, რომლის რუპორს სოცრეალისტური მწერლობა წარმოადგენდა, უამრავი ზოგადსაკაცობრიო ფასეულობა შეიწირა. ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებში მწერლებს არ ჰქონდათ შესაძლებლობა, თავისუფლად გადმოეცათ

თავიანთი ნააზრევი, ემოციები. სიტუაცია სკკპ XX ყრილობის შემდეგ შეიცვალა; „დათბობის“ პერიოდში საბჭოთა კავშირის კულტურის პოლიტიკაში გატარებულმა ცვლილებებმა ყველა რესპუბლიკა, მათ შორის საქართველოც, მოიცვა. აღნიშნული პერიოდის მკვლევრები (პ. ვაილი, ა. გენისი, ა. პროხოროვი, ვ. ეგელინგი, ი. ბორევი, კ. კლარკი და სხვ.) ცალსახად აფიქსირებენ, რომ „დათბობის“ პერიოდის კულტურის სიახლე *ირონიულობას* უკავშირდება, რომელსაც ხშირად სტალინური კულტურის ანტიტროპად მოიხსენიებენ. შესაბამისად, „დათბობის“ პერიოდის ქართული ბელეტრისტიკის დომინანტურ სტილადაც ირონია იქცა. აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებით ქართულ სამეცნიერო სივრცეში ერთიანი მონოგრაფია ჯერ არ შექმნილა. წინამდებარე ნაშრომი წარმოადგენს მოკრძალებულ მცდელობას აღნიშნული პრობლემის კვლევისა, „დათბობის“ პერიოდის ქართულ სალიტერატურო სინამდვილეში მისი გამოვლენისა და ამ საინტერესო და არაერთგვაროვნად აღქმული ლიტერატურული ფენომენის არსში გარკვევისა.

პრობლემის შესწავლის დონე

ირონიის, როგორც კულტურული ფასეულობის პრობლემაზე მსჯელობისას, ცხადია, ჩვენ ვითვალისწინებთ ევროპულ კულტურაში ფიქსირებული ირონიის განსხვავებული სახეების ისტორიულ ტიპოლოგიას - დაწყებული ანტიკურობიდან, ვიდრე XXI საუკუნემდე; კერძოდ, ჩვენ მხედველობაში გვაქვს სოკრატეს ირონია, შუასაუკუნეების ხალხური სიცილის კულტურა, აღორძინების ირონია, ბაროკოს ირონია, განმანათლებლობის სატირული ირონია, რომანტიკული ირონია, ირონიის სორენ კიერკეგორისეული გაგება, ფრიდრიხ ნიცშეს ნიჰილისტური ირონია, მოდერნის კონცეპტუალური ირონია და ბოლოს, პოსტმოდერნისტული ირონია, რომელთა ძირითადი ტენდენციები და ნიშნული თვისებები ერთმანეთისგან განსხვავდება. ამავდროულად, ნაშრომის პირველ თავში, რომელიც პრობლემის შესწავლის ისტორიას ეძღვნება, აღვნიშნავთ, რომ არა ერთი მკვლევარი დაინტერესებულა ირონიის, კომიკურისა და ლიტერატურის ურთიერთმიმართების პრობლემით; სამეცნიერო მიმოქცევაში არსებობს არაერთი ნაშრომი, რომელშიც ირონია დაცინვის, სარკაზმის, ადამიანური ყოფის, კრიტიციზმის მნიშვნელოვან ნაწილად არის წარმოდგენილი და ასოცირებულია ორაზროვნებასთან, პარადოქსულობასთან, გარკვეულ წინააღმდეგობასთან,

მოულოდნელობასთან და სხვ. ზემოაღნიშნული იმაზე მიუთითებს, რომ ირონია, თავის მრავალსახეობრივ გამოვლინებაში, დღემდე ინარჩუნებს ანალიზის ახალ შესაძლებლობას, რომელიც მთქმელის/ირონიის სუბიექტის მხრივ სამყაროს სპეციფიკურ აღქმასა და აზროვნების ინდივიდუალურ სტილს ეფუძნება.

დისერტაციის საგანი, მიზანი და ამოცანები

დისერტაციის მთავარ საგანს წარმოადგენს „დათბობის“ პერიოდის ქართული მწერლობის თვისობრივი განახლების ფონზე რეზო ჭეიშვილისა და ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში ირონიული ნაკადის წარმოჩენა; ინოვაციური ასპექტებისა და ჟანრული თავისებურებების გამოვლენა; თანამედროვე ლიტერატურულ-ესთეტიკური აზროვნების ფონზე აღნიშნულ მწერალთა შემოქმედებაში მარადიული პოსტულატების, ჰუმანისტური და ზოგადსაკაცობრიო სულიერი ფასეულობების წარმოჩენა; მათი გააზრება ახალგაზრდა პროტაგონისტის - სტალინური გმირის ანტიპოდის - სულიერი ფორმირების ჭრილში.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით საჭიროდ გვესახება **კონკრეტული ამოცანების** გადაჭრა, რომლებიც „დათბობის“ პერიოდის ქართული მწერლობის მნიშვნელოვან თავისებურებებს მიემართება და რომლებსაც რეზო ჭეიშვილისა და ნოდარ დუმბაძის ბელეტრისტიკაზე დაყრდნობით გავანალიზებთ:

- წინა პერიოდის მწერლებისგან განსხვავებით, „დათბობის“ პერიოდის „სამოციანელებმა“ ეჭვი შეიტანეს, რომ სტალინურ ტროპებს ახალი ფასეულობების ადეკვატურად გადმოცემა შეეძლო; ამიტომაც, მათ შემოქმედებაში აღნიშნულმა ტროპებმა გარკვეული ცვლილება განიცადა;
- „დათბობის“ პერიოდის მნიშვნელოვანი შენაძენია თხრობის ირონიული მანერის დამკვიდრება; ირონია გახდა შეუთავსებლობის ნიშან-სვეტი „დათბობის“ კულტურულ ფასეულობებსა და სტალინური კულტურის ნიშნულ თვისებებს (მონუმენტალიზმი, მოქალაქეობრივი ჰეროიკა, ვალდებულებათა კულტი და სხვა) შორის;
- ირონიულობისა და მისთვის დამახასიათებელი ქვეტექსტების მეშვეობით ქართველმა მწერლებმა შეძლეს ქვეყნის, ერის, ეპოქის მტკივნეულ პრობლემებზე საუბარი (როგორც სოციალურ-პოლიტიკურ, ასევე ზნეობრივ ასპექტში);

- 1960-იანელებმა პროტაგონისტის ახალი მოდელი შემოგვთავაზეს; იგი კარდინალურად განსხვავდებოდა წინა პერიოდის იდეალური გმირის - სტალინური გმირის ტროპისგან. პროტაგონისტის ახალი მოდელისთვის არ იყო უცხო ადამიანური სისუსტეები, მაგრამ თავისი გულწრფელობით, ღირიზმითა და, რაც მთავარია, ნაწარმოების კონცეფციით, იგი ადეკვატურად ასახავდა მიმდინარე პერიოდის საქართველოს ცხოვრების შუქ-ჩრდილებს.

კვლევის თეორიული საფუძვლები და მეთოდოლოგია

დისერტაციაში კვლევის წყაროებად გამოყენებულია:

- ✓ გამოჩენილ ფილოსოფოსთა და ლიტერატურის თეორეტიკოსთა - ანრი ბერგსონის, სორენ კირკეგორის, როლან ბარტის, დიმიტრი ლიხაჩოვის, ბორის ტომაშევესკის, მიხაილ ბახტინის, ვლადიმირ პროპის, იური ლოტმანისა და სამეცნიერო კლასიკად აღიარებული სხვა ავტორების ნაშრომები, რომლებიც მიემართება ირონიას, როგორც ადამიანური აზროვნებისა და ყოფიერების უნივერსალურ კატეგორიას, მის ბუნებას;
- ✓ ავტორიტეტულ უცხოელ ავტორთა - კატარინა კლარკის, ჰანს გიუნტერის, რიჩარდ ბრაუნის, დევიდ ლოუს, ჰენრიხ ერმოლაევის, ლინდა ჰატჩეონის, პეტრე ვაილის, ალექსანდერ გენისის, ალექსანდრ პროხოროვის, ვლადიმირ ეგელინგის, იური ბორევის და სხვათა ცალკეული მონოგრაფიები, განსახილველი პრობლემისადმი მიძღვნილი კრებულები, ცალკეული სტატიები, კრიტიკული წერილები, პოლემიკური შენიშვნები, რომლებშიც განხილულია „დათბობის“ კულტურის ტროპები; ირონია, როგორც სტალინური კულტურის ანტიტროპი; ირონიის როლი ტოტალიტარული სახელმწიფოს კულტურაში, მისი ცალკეული ასპექტები და სხვა;
- ✓ ქართულ სამეცნიერო სივრცეში არსებული სამეცნიერო წყაროები და ლიტერატურულ-კრიტიკული დისკურსები - წიგნები, სტატიები, პერიოდიკა და ა.შ. - რომლებიც ნაშრომის მიზანმიმართულ, ანალიტიკურ ორიენტაციას განაპირობებს; რომლებშიც ქართველი ავტორები (გ. ასათიანი, აკ. ბაქრაძე, გ. გვერდწითელი, გ. გაჩეჩილაძე, კ. იმედაშვილი, რ. მიშველაძე, ა. ნიკოლეიშვილი, ს. სიგუა, ნ. გაფრინდაშვილი, ნ. წერეთელი, მ. მირესაშვილი, კ. ლორია და სხვ.) განიხილავენ სოცრეალიზმის თეორიულ საკითხებს, ტოტალიტარული კულტურის ცალკეულ ასპექტებს, საბჭოთა პერიოდის ლიტერატურული პროცესების თავისებურებებს, „დათბობის“ პერიოდს

საბჭოთა მწერლობის კონტექსტში, ცალკეულ მწერალთა შემოქმედების ჩვენთვის საინტერესო ასპექტებს და სხვ.

ნაშრომის მიზნებისა და ამოცანების გათვალისწინებით, დისერტაციაში მივმართავთ **კვლევის სხვადასხვა მეთოდს**, მათ შორის დაკვირვებისა და ანალიზის მეთოდს, რომელიც მნიშვნელოვანია გასაანალიზებელ ტექსტში ავტორის მიერ შექმნილი ფარული შრეების, რემინისცენციების ამოსაცნობად. დისერტაციის ძირითად კვლევით პრინციპად განვსაზღვრეთ კომპარატივისტული მეთოდი; ჰუმანიტარული ცნობიერების დიალოგური პრინციპიდან გამომდინარე, ტექსტების ანალიზისას და ზოგიერთი ცნების დასაზუსტებლად მივმართეთ ჰერმენევტიკულ მეთოდს; დისერტაციის თემატიკამ განსაზღვრა ტიპოლოგიური და ინტერდისციპლინარული მეთოდების ჩართვაც.

სადისერტაციო ნაშრომის სიახლე

სადისერტაციო ნაშრომის სიახლედ გვესახება ქართულ სამეცნიერო სივრცეში პირველად „დათბობის“ პერიოდის ბელეტრისტიკის კვლევა კომპლექსურ ჭრილში; XX საუკუნის 60-70-იანი წლების საბჭოთა კულტურის პოლიტიკის ანალიზი. რეზო ჭეიშვილისა და ნოდარ დუმბაძის ნაწარმოებთა განხილვა მნიშვნელოვანი რეფლექსიაა აღნიშნული პერიოდის კულტურული პროცესების შესამეცნებლადაც; აღნიშნულ მწერალთა შემოქმედების განხილვა ერთგვარ ანტითეზად, დაპირისპირებად საბჭოთა რეჟიმის წინააღმდეგ, რაც ფარულად, სიცილითა და იუმორით, ზოგჯერ სარკასტულად და გროტესკულად იჩენს თავს მათ მოთხრობებსა და რომანებში, გარკვეულწილად, სიახლეს წარმოადგენს.

ნაშრომის მეცნიერული და პრაქტიკული ღირებულება

ნაშრომის მეცნიერულ და პრაქტიკულ ღირებულებად გვესახება მისი ფაქტობრივ მასალად გამოყენების შესაძლებლობა. ნაშრომი განკუთვნილია ფილოლოგებისა და კულტუროლოგიური საკითხებით დაინტერესებული ფართო საზოგადოებისთვის. გამოკვლევის დასკვნების, შედეგებისა და მასალების გამოყენება მიზანშეწონილია უმაღლესი სასწავლებლებში ჰუმანიტარული სპეციალობის სტუდენტებისთვის, სპეცკურსების სახით, ასევე მომავალი მეცნიერული კადრებისათვის, რომლებიც

„დათბობის“ პერიოდის კულტურის, პოლიტიკის, ხელოვანისა და სახელმწიფო რეჟიმის ურთიერთმიმართების პრობლემების შესწავლით არიან დაინტერესებულნი.

ნაშრომის სტრუქტურა

სადისერტაციო ნაშრომი შედგება 201 გვერდისგან და აერთიანებს შესავალს, ორ თავს, ექვს პარაგრაფს - თავი I - ირონიის შესწავლის ისტორიიდან (§1. ირონია, როგორც კულტურის საბაზისო ცნება, §2. ირონია, როგორც ესთეტიკური ღირებულება, §3. ირონიის სემიოსფერო), თავი II - ირონიული დისკურსი „დათბობის“ პერიოდის ქართულ ბელეტრისტიკაში (§1. ირონია, როგორც „დათბობის“ პერიოდის ძირითადი მარკერი, §2. რეზო ჭეიშვილის შემოქმედება „დათბობის“ ტროპების კონტექსტში, §3. იუმორისტული ნაკადი ნოდარ დუმბაძის „დათბობის“ პერიოდის რომანებში) - და დასკვნას. ნაშრომს თან ახლავს გამოყენებული ლიტერატურის სია; სულ 130 ერთეული.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში გამოკვეთილია განსახილველი პრობლემის აქტუალობა, მიმოხილულია პრობლემის შესწავლის დონე, ჩამოყალიბებულია დისერტაციის საგანი, მიზანი და ამოცანები; განსაზღვრულია კვლევის წყაროები; განხილულია საკვალიფიკაციო ნაშრომის თეორიული ბაზა და მეთოდოლოგია; განსაზღვრულია ნაშრომის სიახლე, მეცნიერული და პრაქტიკული ღირებულება.

თავი I.

ირონიის შესწავლის ისტორიიდან

წინამდებარე თავი აერთიანებს სამ პარაგრაფს, რომელშიც თანმიმდევრულად ვმსჯელობთ ირონიაზე, როგორც კულტურის საბაზისო ცნებაზე; ირონიაზე, როგორც ესთეტიკურ ღირებულებაზე და ირონიის სემიოსფეროზე.

§1. ირონია, როგორც კულტურის საბაზისო ცნება.

აღნიშნულ პარაგრაფში წარმოვადგენთ ირონიის ევროპული კულტურის ისტორიულ ტიპოლოგიას; განვიხილავთ, თუ როგორ მოიაზრებოდა ირონიის ცნება სხვადასხვა კულტურულ-ისტორიულ პერიოდში; მიმოვიხილავთ ირონიის ისტორიული ტიპოლოგიის ძირითად ტენდენციებს და ნიშნულ თვისებებს. როგორც ცნობილია,

ირონია ძველ საბერძნეთში წარმოიშვა და ყოველ მომდევნო ისტორიულ ეპოქაში განსხვავებულ როლს თამაშობდა ადამიანთა ყოფასა და სულიერ ცხოვრებაში. ყოველდღიურ ურთიერთობაში ირონიას, პრაქტიკულად, ყოველთვის აფასებდნენ, მაგრამ კატეგორიის სტატუსი მან მხოლოდ რომანტიზმის კულტურაში დაიმკვიდრა. რაც შეეხება *მხატვრულ-კულტურული* კატეგორიის სტატუსს, ლიტერატურის თეორეტიკოსების აზრით, ირონიამ იგი მხოლოდ მე-19 საუკუნის დასასრულს, მოდერნის ეპოქაში მოიპოვა.

აღნიშნულ საკითხებზე მსჯელობისას შევნიშნავთ, რომ ირონიის ევოლუციისადმი მიძღვნილ მრავალრიცხოვან სამეცნიერო შრომებსა და მონოგრაფიებში მეცნიერები არ დავობენ იმ თეზასთან დაკავშირებით, რომ ირონია წარმოადგენს კულტურის განვითარების გარკვეული დონის ილუსტრირებასა და ერთგვარ დადასტურებას. ირონიის აღმოცენება ანტიკურ სინამდვილეში ადასტურებს მითოლოგიური ხედვის მთლიანობის რღვევასა და განახლებული სურათის წარმოშობას ისეთ სამყაროში, რომელმაც ამოწურა თავისი განვითარების პოტენციური აქტუალური პარადიგმების ჩარჩოში. შევნიშნავთ, რომ ანტიკურ სინამდვილეში ირონიის პრაქტიკულ გამოყენებაზე მსჯელობას, ჩვეულებრივ, *სოკრატედან* იწყებენ, რომლის ირონია გახდა უპირველესი ნიმუში, გარკვეულწილად, ბალავერი, რომელსაც შემდგომ ეპოქებში დაეყრდნო ევროპული სიცილის კულტურა. სწორედ სოკრატეს ირონიაზე დაყრდნობით შეისწავლეს მომდევნო თაობებმა კრიტიკული თვითგააზრებისა და ფასეული რეფლექსიის მეთოდიკა.

პრობლემაზე მსჯელობისას ვეხებით შუასაუკუნეების სიცილის პოლიფუნქციურობას, რომელიც მოიცავს დიდაქტიკურ, ჰედონისტურ, სიცოცხლის განმამტკიცებელ ასპექტებს. ორთოდოქსთა საპირისპიროდ, შუასაუკუნეებში სიცილი იძენდა არა მტკიცებულების, არამედ უარყოფის სოციალურ-კრიტიკულ ფუნქციას. შუასაუკუნეების ხალხური სიცილის კულტურისთვის დამახასიათებელი ბიმოდალური, ამბივალენტური ხასიათი მიუთითებს ხალხური-სადღესასწაულო სიცილის არსებით განსხვავებაზე ახალი დროის წმინდა სატირული სიცილისგან. რაც შეეხება აღორძინების ეპოქას, აქ ირონიას მიმართავდნენ როგორც ხალხური სადღესასწაულო კულტურის ტრადიციათა ჩარჩოებში (მასხარები, ჯამბაზები, ტრიკსტერები...), ასევე ჩვეულებრივ, ყოველდღიურ მეტყველებაში. აღორძინების ეპოქაში *კომიკურის* როლზე მსჯელობისას მკვლევრები მიუთითებენ რენესანსული სიცილის ბოროტ ხასიათზე და ამას რენესანსული ადამიანის სუბიექტური თავისუფლებით ხსნიან, რომელიც თავის

უსაზღვრო შესაძლებლობებშია დარწმუნებული. აღნიშნული თვისება განიხილება რენესანსული კულტურის მნიშვნელოვან მიმართულებად, რომელიც სხვადასხვა ფორმაში ვლინდება.

განსაკუთრებული როლი მახვილგონიერებამ *ბაროკოს ეპოქაში* შეიძინა, შემთხვევითი არ არის აღნიშნულ პერიოდში მახვილგონიერების ფენომენისადმი მიძღვნილი თეორიული ტრაქტატების გამოჩენაც, რაც შეეხება გვიანი რენესანსის სიცილს, თავისი ამბივალენტური ბუნების გამო, იგი ფასეულობების გადაფასებისა და კულტურული შემოქმედების შესანიშნავ ინსტრუმენტად იქცა. უფრო მარტივი ხასიათის იყო *განმანათლებლური სიცილი*; სატირული ხასიათის გამო მასში მოკრძალებული ადგილი რჩებოდა ირონიას. მოგვიანებით, *რომანტიზმის ესთეტიკაში* ირონია მოიაზრება *შემქმნელი გონის* თავისუფლების ილუსტრირებად (ფ. შლეგელი). რომანტიკული ირონია მიმართულია არა კერძო მოვლენათა წინააღმდეგ, არამედ მასშტაბურად, სამყაროში არსებულ წინააღმდეგობათა გასაკრიტიკებლად. რომანტიკული ირონიის თეორიულ გაგრძელებად განიხილავენ ცნობილი დანიელი ფილოსოფოსის, *სორენ კირკეგორის*, კონცეპტუალურ ხედვას. XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე ევროპულ კულტურაში, ფილოსოფიასა და ლიტერატურაში იწყება ირონიის „ტრაგიკული“, „საშინელი“ მხარის გააზრება, რომელიც ნიჰილიზმისა და სულიერი სიცარიელის სახით გვევლინება (ფ. ნიცშე). აღნიშნულ პერიოდში ირონიის ცნება განმსჭვალულია დეკადანსის გრძნობით, საყოველთაო კატასტროფით „ევროპის დასასრულთან“ დაკავშირებით.

საინტერესო განვითარება პოვა ირონიამ *მოდერნიზმის* ეპოქაში. მოდერნისტული ირონიის ტრაგიკული ჟღერადობა განსაზღვრა აბსურდმა, როგორც ადამიანური ყოფიერების ძირითადმა პრინციპმა. აქედან მომდინარეობდა კონვენციონალური ირონიის დეკადანსი და დაღლილობა. რაც შეეხება ირონიის როლს XX საუკუნის მეორე ნახევარში, *პოსტმოდერნისტულ კულტურულ პარადიგმაში*; როგორც ცნობილია, პოსტმოდერნისტულ ტექსტებში ირონიული აზრის წარმოჩენის ძირითად ინტელექტუალურ ხერხად მოიაზრებენ ციტატებს, ალუზიებს, სხვადასხვა კულტურული ტექსტებიდან ახალ კონტექსტში გაჟღერებულ რემინისცენციებს, რომლებიც ახალი კულტურული კოდების მატარებლები ხდებიან და ა. შ. სტილისადმი უნდობლობა, რელატივიზმსა და ჭეშმარიტების არგამოხატვაზე დაყვანა, ორიენტაცია თამაშზე, როგორც

არსებობის ფორმასა და მსოფლმხედველობაზე, რეალობის პარადიული ინტერპრეტაცია ხორცშესხმულია თანამედროვეობის მხატვრულ თვითშეგნებაში.

§2. ირონია, როგორც ესთეტიკური ღირებულება.

წინამდებარე ქვეთავში ყურადღება გამახვილებულია რამდენიმე მნიშვნელოვან თეორიულ საკითხზე, რომელიც ქმნის მომდევნო თავებში კონკრეტული ნაწარმოებების გაანალიზების თეორიულ საფუძველს. კერძოდ, აღნიშნულ პარაგრაფში ვმსჯელობთ:

- ირონიაზე, როგორც კომიკურის ფორმაზე;
- ირონიაზე, როგორც ფასეულობით რეფლექსიაზე;
- უარყოფაზე ირონიაში;
- ირონიის ტიპებზე.

საზოგადოებრივ ცნობიერებაში გავრცელებული წარმოდგენის თანახმად, ირონია გულისხმობს გამონათქვამების „სუსხიან“ ინტონაციას, რომელიც ზოგჯერ დაცინვას უტოლდება, ზოგჯერ კი უბრალოდ, ხუმრობას წარმოადგენს. ირონიის ყოვლისმომცველი დეფინიციის არაერთი ცდა მარცხისთვის იყო განწირული იმის გამო, რომ თეორეტიკოსები საფუძვლად იღებდნენ ირონიის ერთ-ერთ სახეობას ან ერთ-ერთ მხარეს. ირონიას ხშირად ფორმალურ ჭრილში განსაზღვრავდნენ (ზ. ფროიდი, ვ. შესტაკოვი, ბ. დემიდოვი და სხვ.), რომლის თანახმად, ირონია ფლობს ფარულ აზრს, იმის საპირისპიროს, რომელიც უშუალოდ გამოითქმება. ამ განსაზღვრებაში შედის თვალმაქცობა, ტყუილი, სიცრუე და ქარაგმული გამონათქვამების სხვადასხვა ფორმა. იტალიელი [ფილოსოფოსი](#), [ისტორიკოსი](#) და [იურისტი](#), ჯამბატისტა ვიკო (1668-1744) ირონიას განსაზღვრავდა, როგორც „სიცრუეს ჭეშმარიტების ნიღაბში“. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ირონია უანგაროა, ხოლო სიცრუე და თვალმაქცობა, როგორც წესი - ანგარებიანია; ასევე, პირფერობისგან განსხვავებით, ირონია არ მიილტვის აზრის გაბატონებისკენ.

ირონიის ფორმალურ-ლოგიკური სპეციფიკის ახსნა მოგვცა ა. ფ. ლოსევმა, რომლის თანახმად, განსხვავებით სიცრუისგან, ირონია არა მხოლოდ მალავს ჭეშმარიტებას, არამედ გამოხატავს მას, ოღონდ - განსაკუთრებული ქარაგმებით. ყოველდღიურ ურთიერთობაში ირონია, ჩვეულებრივ, გამოიყენება რედუცირებული სახით; მსუბუქი ირონიულობა თან ახლავს მოსაუბრეთა ინტონაციას, მიმიკასა და ჟესტებს. ირონიაში ხშირად მხოლოდ

კომიკურ ფორმას, კომიკურის დაშვების ხერხს მოიაზრებენ. მეტი თვალსაჩინოებისთვის ქვემოთ მოკლედ შევეხებით ამ საკითხს.

ირონია, როგორც კომიკურის ფორმა. კომიკურის სტრუქტურაში აუცილებელია განვასხვავოთ კომიკურის სახეები ესთეტიკური დამოკიდებულების (იუმორი, ირონია, სატირა...) და მისი გამოხატვის ფორმის (შარჟი, კარიკატურა, ბურლესკი, ტრავესტი, პაროდია, გროტესკი...) თვალსაზრისით. ირონიის, როგორც კომიკურის აქტუალური ფორმის, შესწავლაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს რუსული ფორმალისტური სკოლის წარმომადგენლებმა. ცნობილმა მეცნიერმა, ვლადიმირ პროპმა, გააანალიზა სიცილის ამბივალენტური ბუნება და დახასიათებისას აღნიშნა, რომ კომიკურის ძირითად ფორმებში შეგვიძლია დავინახოთ ამა თუ იმ საწყისის უპირატესობა; იუმორში კრიტიკული მხარე არცთუ ისე ძლიერია – ემორჩილება დადებითს, ხოლო სატირაში კი, პირიქით – სიცილის დადებითი მხარე ემორჩილება კრიტიკულს. ორივე მხარის გაერთიანებით, ირონია ხან იუმორს უახლოვდება, ხან - სატირას, თუმცა, მასაც გააჩნია სპეციფიკური ნიშნები.

XX საუკუნის ფილოსოფიური აზროვნების აღიარებული მეტრი, ანრი ბერგსონი, ერთმანეთს უპირისპირებდა იუმორსა და ირონიას *ჯეროვანისა* და *სინამდვილის (must have, to due to/valid)* თანაფარდობის თვალსაზრისით. ბერგსონის თანახმად, ირონია გვთავაზობს ჯეროვანის მიღებას სინამდვილედ; იუმორი კი გვთავაზობს, რომ სინამდვილე მივიღოთ, როგორც ჯეროვანი. ბერგსონი იზიარებდა ჰეგელის მოსაზრებას, რომ ირონიასა და კომიკურს შორის განსხვავებას წარმოშობს სინამდვილის კრიტიკის არაერთგვაროვანი ხასიათი: კომიკური უმნიშვნელოსგან, უშინაარსოსგან უნდა წმენდდეს სამყაროს; ხოლო ირონიის ამოცანას წარმოადგენს, გამოსცადოს პიროვნება იდეალებისა და ფასეულობებისადმი ერთგულებაში. ირონია ხსნის, აძლიერებს და ააშკარავებს „სიცრუის“ სიცარიელეს და საგნის უშინაარსობას.

მსჯელობისას შევნიშნავთ, რომ კომიკურის ღირებულებითი სტრუქტურა ხასიათდება ორგვარად: უარყოფითი/ დიალექტიკური წინააღმდეგობრიობით და მტკიცებულებითი/ ზოგადი მიმართულებით - სუბიექტიდან ობიექტამდე. ირონიაში სიცილის ამბივალენტური ბუნება გამოხატვის ორი მიმართულებით რთულდება - ინტროვერტულით და ექსტრავერტულით; ამიტომ, ღირებულებითი სტრუქტურა შეიცავს სამ რიგს: გარე მტკიცებას, შინაგან უარყოფასა და დასკვნით მტკიცებას. კომიკურის

ორგანოზომილებიანი ბუნება შეესაბამება იუმორს; სამგანზომილებიანობა კი დამახასიათებელია მხოლოდ ირონიისთვის. ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ირონიის, როგორც ესთეტიკური კატეგორიის არსი, მჟღავნდება მის დამოკიდებულებაში კომიკურის სხვა სახეობებსა და კატეგორიებთან მიმართებაში. კომიკურის სხვა სახეობების მსგავსად, ირონია თავისი ობიექტის კრიტიკისას ეყრდნობა გარკვეულ წარმოდგენას იდეალსა და ჰარმონიაზე.

ირონია, როგორც ფასეულობითი რეფლექსია. მოვლენების შეფასებისას ირონიას, როგორც სუბიექტური რეალობის ფაქტს, საკუთარი დამოკიდებულება შემოაქვს. ირონიის ერთ-ერთ ძირითად თვისებას რეფლექტურობა წარმოადგენს. შემეცნებით-ლოგიკურ რეფლექსიასთან ერთად, აუცილებელია გამოვყოთ ფასეულობითი რეფლექსიაც, რადგან ირონიაში ორივე სახე თანაარსებობს. ადამიანთა წარმოდგენა საკუთარ თავზე კორექტირდება სხვა ადამიანების ქცევის შეფასებებთან მიმართებაში. შეგნების განვითარების უმაღლესი საფეხური არის თვითშეგნება; იგი საშუალებას იძლევა, განვასხვავოთ შეგნების „მე-სუბიექტი“ „მე-ობიექტისგან“ და კრიტიკულად შევაფასოთ როგორც სხვისი, ასევე საკუთარი უნარებისა და შეგნების განვითარების დონე. ესთეტიკურ შეგნებაში ამ ფუნქციას ასრულებს ინტროვერტული ირონია, რომელიც მიმართულია საკუთარ „მე“-ზე. ინტროვერტული ირონიის ფსიქოლოგიურ საფუძველს შეადგენს შეგნების გადანაწილება „მე-სუბიექტსა“ და „მე-ობიექტს“ შორის (ეს უკანასკნელი გამოდის, როგორც „შენ“).

ირონიზირების მეორე ეტაპს წარმოადგენს ობიექტივაცია, ანუ ირონიული დამოკიდებულების გამოხატვა, ირონიული ინფორმაციის მიწოდება მოსაუბრე-რეციპიენტისთვის. ირონია ყოველთვის მიმართულია *კინმეს* წინააღმდეგ; აღნიშნულ სიტუაციაში გარშემომყოფები შეფასების მოწმეებად გვევლინებიან. ირონიის სუბიექტი, ერთგვარად, გვაგონებს მსახიობს, რომელიც ყოველთვის საზოგადოებაზე/მაყურებელზე აკეთებს გათვლას, მაშინაც კი, როცა საკუთარი „მე“ არის ირონიზირების ობიექტი. ირონიული გმირი ყოველთვის დიალოგშია თავის მეორე „მე“-სთან; ირონიულობა ობიექტირდება შეფასებისა და გააზრების პროცესში, განცდებში და გამოიხატება ჟესტებით, მიმიკით, ქცევით და ა.შ.

ირონიული პროცესის პირველ ეტაპზე სჭარბობს ირონიის რეფლექსიურ-შემეცნებითი მხარე, მეორეზე - გამოხატვა და ფასეულობითი დამოკიდებულების განცდა.

საწყისი „იდეალი“, რომელსაც ეყრდნობა ირონიის სუბიექტი ობიექტის შეფასებისას, ეფუძნება საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ობიექტურ ფასეულობით ნორმებს. ირონიაში წამყვანი როლი ეკისრება სუბიექტურ მხარეს, რადგანაც სუბიექტის ნორმატიულ-ფასეულობით პოტენციალზე, მის ესთეტიკურ და ზნეობრივ მრწამსზეა დამოკიდებული ირონიული კრიტიკის განვითარების დინამიკა და საზოგადოებრივი მნიშვნელობა. სწორედ ამიტომ, შემოქმედებითი აქტივობა შეადგენს ირონიის ერთ-ერთ ძირითად მახასიათებელს, მისი გავლენისა და კონსტრუქციულობის პირობას.

უარყოფა ირონიაში. კრიტიკა, როგორც ფასეულობით-შემეცნებითი გამოვლინება და ნორმატიულ-მარეგულირებელი მიდგომა გარესამყაროს მოვლენებისადმი, წარმოადგენს კომიკურის ყველა სახეობის საერთო ელემენტს (თუმცა, არსებობს კრიტიკა კომიკურის გარეშეც). შესაძლებელია, გამოიყოს ირონიული კრიტიკის „განსაკუთრებულობის“ ნიშანდობლივი თვისებები:

- ირონიული კრიტიკა „გარეგნულად“ პასიურია, დამალულია, არადამანგრეველია, მაგრამ ფლობს დიდ შინაგან პოტენციალს;
- ირონიული კრიტიკა, როგორც წესი, მიმართულია საკუთარ თავზეც და გარე სამყაროზეც; სუბიექტის ზნეობრივი წონასწორობა ირონიის ერთ-ერთ პირობას წარმოადგენს;
- ირონიულ კრიტიკას აქვს კონსტრუქციული, ნაყოფიერი და შემოქმედებითი ხასიათი; გარშემომყოფებს უბიძგებს ახალი იდეალების ძიებისკენ.

ადამიანები ირონიულად აფასებენ იმას, რამაც დაკარგა მათთვის ფასეულობითი პერსპექტივა. ირონია, როგორც სამყაროსადმი რეფლექსური მიდგომის ფორმა, უპირისპირდება პირდაპირ ან „გულუბრყვილო“ მიდგომებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუ მხედველობაში მივიღებთ ირონიის კრიტიკულ, დამაკნინებელ ხასიათს, იგი შეიძლება ბინარულ წყვილში მოვიაზროთ პათეტიკურთან (ამაღლებულის მოდიფიკაციასთან) ერთად. როგორც ცნობილია, პათეტიკა აღჭურვილია თვითდაჯერებულობით, დარწმუნებულია საკუთარ სიმართლეში, პრეტენზიულია და ისაკუთრებს იმპერატიულ ფუნქციებს, მაგრამ როგორც კი პიროვნება თავისუფლდება სოციალური გარემოს ხისტი მოთხოვნებისგან და რიტუალები კარგავენ ადრინდელ გავლენას, კაცობრიობის კულტურაში განუხრელად იზრდება თავისუფალის, პიროვნულის მნიშვნელობა, რომელიც არ არის ნორმირებული ადამიანთა ქცევის

ტრადიციებით. გარკვეულ ეტაპზე ნორმატიულობა მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა სოციალური ყოფიერების სხვადასხვა სფეროში, მაგრამ ადამიანთა ქცევის ხისტმა ნორმებმა და რეგლამენტირებამ თანდათანობით დაკარგა ყოვლისმომცველი ხასიათი. მასთან ბრძოლაში ირონიამ მიიღო ანტინორმატიულ-შემოქმედებითი ფუნქცია და გახდა ადამიანის ქცევის, გრძნობებისა და აზრების თავისუფლად გამოხატვის ერთ-ერთი საშუალება; მისცა ადამიანს თვითგამოხატვის უფრო ფართო შესაძლებლობები. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ირონია ათავისუფლებს სუბიექტს გარე ზეწოლისგან, თუმცა, იმავდროულად, მიჰყავს იგი ქცევის შინაგანი, გააზრებული რეგულირებისკენ.

ირონიის პრობლემისადმი ინტეგრირებულ მიდგომას ართულებს „ტერმინოლოგიური ქაოსი“ ირონიის ცნების დეფინიციასთან მიმართებით, რაზედაც რამდენიმე ათეული წლის წინ ყურადღება გაამახვილა დევიდ მუეკემ ნაშრომში „ირონიის კომპასი“, რომელშიც წარმოდგენილია ირონიის სხვადასხვა სახე და გაანალიზებულია მათი გამოხატვის ხერხები. დ. მუეკეზე დაყრდნობით, ნაშრომში ვმსჯელობთ ირონიის სახეობათა მთელ რიგზე, რომელსაც საფუძვლად უდევს სრულიად განსხვავებულ ცნებებზე ბაზირებული კრიტერიუმები; მაგ.: ტრაგიკული ირონია (tragic irony), კომიკური ირონია (comic irony), ქცევის/მანერის ირონია (irony of manner), რომანტიკული ირონია (romantic irony), ორმაგი ირონია (double irony), თვითირონია (self-irony), ბედის ირონია (irony of fate) და სხვ. მუეკეს კონცეფციის თანახმად, ირონიის ფორმების კლასიფიცირება უკავშირდება „ავტორის“ კატეგორიას; მაგ., არაპერსონალური ირონიის შემთხვევაში (impersonal irony) ავტორის პიროვნება არ ჩანს; თვითირონიის დროს (self-dispartaging), ავტორს ისე უკავია თავი, თითქოს ვერაფერს ხვდება; ირონია-ინჟენიუ (injenue irony) გულისხმობს, რომ ავტორის სათქმელს ახმოვანებს გულუბრყვილო პერსონაჟი, რომელიც, ჭკვიანი პერსონაჟისგან განსხვავებით, ვერ აცნობიერებს წინააღმდეგობათა არსს და ა.შ.

XX საუკუნის 70-იანი წლების დასავლური ფილოლოგიისთვის დამახასიათებელია ირონიის, როგორც სამყაროს განსაკუთრებული ხედვის გაგება და მისი გააზრება თანამედროვე ლიტერატურის სპეციფიკურ თვისებად. მაგ., „ყოვლისმომცველი ირონიული ფორმულის“ არსებობაზე წერს ბ. ო. სთეითსი ნაშრომში „ირონია და დრამა: პოეტიკა“; რ. ჰ. ბრაუნმა შემოგვთავაზა რიტორიკული ირონიის, ქცევის ირონიის, მოვლენათა ირონიის, დრამატული ირონიისა და დიალექტური ირონიის დიფერენცირება.

აღნიშნული ტიპოლოგია დაეფუძნა სოციალურ მიდგომას და, პრაქტიკულად, არ ითვალისწინებს ირონიის სახეობათა განსხვავებებს, რომელიც გამოიყენება კულტურის სხვა სფეროში. რაც შეეხება რ. იანკეს, მონოგრაფიაში „ირონიის არსი“ კონტექსტიდან გამომდინარე, გამოყო ირონიის ორი ძირითადი ტიპი: *ფარული ირონია*, რომელშიც გონება (ratio) გრძნობებზე (emotcio) მაღლა დგას. ეს ირონია ფრთხილია, ეყრდნობა ვიწრო კონტექსტს, რომელიც ბევრისთვის არც არის გასაგები; იგი შეფარვით მიუთითებს ჭეშმარიტი შეფასების კონტექსტზე; რაც შეეხება *ღია ირონიას*, რომელშიც გრძნობები ცნობიერებაზე მაღლა დგას. ის ეყრდნობა ფართო კონტექსტს, არ მალავს თავის შეფასებას; გესლიანი ღიმილით აკნინებს ობიექტს და, ამავე დროს, ორჭოფობს გამოვლენილი ნაკლოვანებების აღმოფხვრის შესაძლებლობებზე.

ლიტერატურის თეორეტიკოსები არ დაობენ, რომ ისტორიულად ჩამოყალიბდა ირონიის ორი სახეობა: ნეგატიური (ანტინომიური) და ამბივალენტური (დიალექტიკური). ანტინომიური ირონია ახასიათებდა რომანტიკოსებს, როცა იდეალისა და სინამდვილის დაპირისპირების ფონზე ირონიის სუბიექტი ვერ ხედავდა მოცემულ კონტექსტში წარმოშობილი წინააღმდეგობის გადაჭრის გზას. ამბივალენტური ირონია კი, პირიქით, ერთდროულად ახორციელებს უარყოფასაც და მტკიცებასაც, მოძველებული დებულებებისა და ფასეულობების დიალექტიკურ მოხსნასაც. ირონიულ კრიტიკაში განასხვავებენ ინტროვერტულ ირონიას (რომელიც მიმართულია თვითირონიის „მე“-ზე) და ექსტრავერტულს (რომელიც მიმართულია საგნებსა და მოვლენებზე). ექსტრავერტული ირონიული დამოკიდებულების საფუძველია წარმოდგენის არსებობა დადებით ფასეულობებზე. გადაჭარბებული თვითშეფასება, ექსტრავერტულ ირონიასთან ერთად, იწვევს გარშემომყოფთა ნეგატიურ რეაქციას, რომლებიც ირონიული დამოკიდებულების ობიექტებად მოიაზრებიან.

ი. პასის შეფასებით, თვითირონია (ინტროვერტული ირონია) - არის სულიერი დამოკიდებულობის უმაღლესი გამოვლინება, რომლის დროს ირონიის სუბიექტი არა მხოლოდ ობიექტზე, არამედ თავის თავზეც მაღლდება; ინტროვერტული ირონიის ჭარბი გამოყენება აკნინებს პიროვნების ობიექტურ შესაძლებლობებს და ხელს უშლის თვითრეალიზაციასა და ავტორიტეტის ამაღლებას. კრიტიკოსს ოპტიმალურ ვარიანტად მიაჩნია ექსტრავერტული და ინტროვერტული ირონიის ჰარმონიული გაერთიანება, ბიმოდალური ფორმით. ასეთ შემთხვევაში, ირონიის ინტროვერტულობა გამოხატავს

მოკრძალებულ და თვითკრიტიკულ დამოკიდებულებას საკუთარი „მე“-ს მიმართ, რაც გარშემომყოფთა სიმპათიებს იმსახურებს, ხოლო ექსტრავერტულობა - გამოხატავს კრიტიკულ და მომთხოვნ დამოკიდებულებას გარემომცველი სამყაროს მოვლენების მიმართ. აქვე შევნიშნავთ, რომ ირონიის ორივე სახეობა - ნეგატიური (ანტინომიური) და ამბივალენტური (დიალექტიკური) - დასტურდება „დათბობის“ პერიოდის ქართულ ბელეტრისტიკაში.

§3. ირონიის სემიოსფერო.

წინამდებარე ქვეთავში განვიხილავთ შემდეგ საკითხებს:

- კონტექსტისა და ემოციის როლს ირონიაში;
- ირონიას, როგორც ლინგვისტურ მოვლენას;
- ირონიის ფუნქციონირების სფეროებს;
- ირონიას რიტორიკაში და ირონიის აღქმასა და განცდას.

ირონიაზე საუბრისას მნიშვნელოვანია *სემიოსფეროს* ფუნქციის გამოყოფა, რომელიც, უპირველეს ყოვლისა, ეფუძნება ურთიერთგაგების, ემოციების გამოხატვისას უფრო ძლიერი შთაბეჭდილების მოხდენის, ყურადღების ცენტრში ყოფნისა და განსახილველი საგნით მოსაუბრის დაინტერესების მოთხოვნას. კომუნიკაციის აქტში ირონიული რეფლექსიის ობიექტივაციის ფორმები და ადამიანების მიერ მათი აღქმა სტრუქტურალიზმის სკოლის ერთ-ერთმა დამფუძნებელმა, იური ლოტმანმა, გამოყო, როგორც სემიოსფერო.

კონტექსტისა და ემოციის როლი ირონიაში. ირონიული ინფორმაციის, ირონიის შინაარსის კოდირება ხორციელდება *კონტექსტზე* მითითებით, რაც საშუალებას გვაძლევს, სწორად გავიგოთ ირონიის სუბიექტის ფასეული ორიენტაცია. კონტექსტი შეიძლება განიხილებოდეს ვიწრო (მინიმალური კონტექსტი) და ფართო ჭრილში (შეიცავდეს სემიოსფეროს). ირონიის მნიშვნელობის გაშიფვრისას კონტექსტის მნიშვნელობაზე არაერთი მეცნიერი მიუთითებს (უნგრელი ა. ვერეში, გერმანელი ბ. ალემანი და სხვ.). კონტექსტის ინფორმაციული ველის მონიშვნისთვის ისინი იყენებენ ტერმინს „პარაინფორმაცია“ და გულისხმობენ ისეთ ინფორმაციას, რომელიც აუცილებელია მოცემული სიტუაციაში სწორი დეკოდირებისთვის.

ნაშრომში აღვნიშნავთ, რომ ირონიული კომუნიკაციის შინაარსობრივი სტრუქტურა შეიცავს სამ მხარეს: ინფორმაციულს, რეგულაციურსა და აფექტურს. ირონიას გააჩნია განსაკუთრებული სემანტიკური სტრუქტურა და გამოხატვის სპეციფიკური ფორმები: კომიკური, რიტორიკული, სტილისტური და, ასევე, მხატვრული ტროპები. ირონიის გამოხატვისას გასათვალისწინებელია ემოციის როლი, რომელსაც, ერთსა და იმავე დროს, გააჩნია კომუნიკაციურ-მორგანიზებელი ფუნქცია.

ირონია როგორც ლინგვისტური მოვლენა. ლინგვოპრაგმატული მიდგომის მხრივ, სინტაგმატიკაში გამოიყოფა სხვადასხვა ხერხი. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ვ. ჟაროვის კლასიფიკაცია, რომელშიც ავტორი გამოყოფს და აანალიზებს სემანტიკურ უთანხმოებას, ანტითეზას, გამონათქვამში გაერთიანებული ლექსიკური ერთეულების დაპირისპირებას, ფრეიმის ჩარჩოს შეცვლას, პარალელიზმს, სენსორულ შეფასებას და სხვ.

ირონიის ფენომენის განხილვა ლინგვისტური კვლევის საგნად კვლავაც აქტუალურია; იგი განიხილება როგორც კოგნიტურ ლინგვისტიკაში, ასევე - ლინგვისტურ პრაქტიკაში. თუმცა, შევნიშნავთ, რომ ირონიის პრობლემის ლინგვისტურ მიდგომას მისი სპეციფიკის შესწავლა გარდაუვლად გადაჰყავს ენობრივი გამოყენების „ინსტრუმენტალურ“ პრობლემატიკაში. მხედველობაშია მისაღები ის ფაქტი, რომ ირონია არის არა მხოლოდ ლინგვისტური, არამედ დისკურსიული, მეტალინგვისტური „წარმომავლობის“; ამდენად, შეგვიძლია აქცენტი გავაკეთოთ ირონიის კვლევაზე, როგორც გარკვეული დისკურსის ფაქტზე, რომელიც ერთდროულად წარმოადგენს როგორც იდეოლოგიურ პროცესს, ასევე ლინგვისტური ფენომენს.

ირონიის ფუნქციონირების სფეროები. როგორც წესი, ადამიანთა კულტურის სხვადასხვა სფეროში ირონიის გამოყენებისას გარკვეული განსხვავებები იჩენს თავს; მათგან გამოვყოფდით: ყოფით ურთიერთობას, პედაგოგიურ მოღვაწეობას, იდეოლოგიურ მოღვაწეობას, მხატვრულ კულტურას. ზემოაღნიშნულ სფეროებში ირონიის ფუნქციონირების კვლევისას ასევე გასათვალისწინებელია სხვადასხვა კულტურების კონკრეტულ-ისტორიული და ნაციონალური თავისებურებები. ეს უკანასკნელი უფრო შემორჩენილია ხელოვნებასა და ყოფითი ურთიერთობების სფეროებში; ისტორიული თავისებურებები კი, უფრო შესამჩნევია იდეოლოგიაში; რაც შეეხება პედაგოგიურ ირონიას, მას უფრო კონსერვატორული ხასიათი აქვს.

ირონია რიტორიკაში. აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობისას, ძირითადად, ვეყრდნობით მ. ბახტინის მოსაზრებებს. მსჯელობისას აღვნიშნავთ, რომ ანტიკურ რიტორიკაში ირონია იშვიათად გამოიყენებოდა, რაც თავად რიტორიკის ამოცანებიდან გამომდინარეობდა. ანტიკური რიტორიკის მიზანს წარმოადგენდა ფართო აუდიტორიამდე სიტყვის, აზრის სწორად მიტანა; ამიტომაც, სამიზნე ჯგუფად ორატორი (მაგ., ციცერონი) დაბალი ინტელექტუალური დონის მსმენელს ირჩევდა. ასეთ სიტუაციაში საჭირო იყო სიმარტივე, მაქსიმალური სიცხადე და გულახდილობა; ირონიას კი, ამაში ხელის შეშლა შეეძლო. ირონიის გამოყენება რიტორიკული მიზნებით შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ისეთ კულტურაში, სადაც ხალხის ინტელექტუალური განვითარების დონე მაღალია. ამ დონეს ევროპაში მიაღწიეს მხოლოდ ახალ დროებაში, როდესაც ხალხური სიცილის ტრადიცია გასცდა ოფიციალური კულტურის სფეროს.

ირონია ხელს უწყობს ორატორის მეტყველების დრამატიზებას. მისი მეშვეობით შეიძლება დასცინო ოპონენტს და გააკეთო ეს ისეთი ფორმით, რომ ირონიის ობიექტი ვერც მიხვდეს, რომ იგი აბუჩად აიგდეს; თუკი მიხვდება, იმ შემთხვევაშიც გამოსავალს იპოვის, რომ არ შეიმჩნიოს დაცინვა თავისი მისამართით. ქვეთავში განვიხილავთ პოლემიკაში ირონიის გამოყენების სხვადასხვა ეტაპს და ვასკვნით, რომ თავისთავად, ირონია არაფერს ამტკიცებს, ის მხოლოდ შთაბეჭდილებას ახდენს მსმენელზე, აძლიერებს არგუმენტებს, რომლებიც დაფუძნებულია ფაქტების სისტემაზე. ირონიის რიტორიკული თავისებურებების კვლევა თანამედროვე ფილოლოგიის აქტუალური პრობლემაა. ამაზე მეტყველებს, თუნდაც როლან ბარტის ავტორიონიული წიგნი „როლან ბარტი როლან ბარტის შესახებ“, რომელიც ფილოლოგიურ წრეებში ბესტსელერად იქცა.

ირონიის აღქმა და განცდა. მსჯელობისას მოგვყავს ს. ლ. რუბინშტეინის მოსაზრება ირონიის, როგორც ფსიქოლოგიური ფენომენის, შესახებ, რომლის თანახმად ფასეულობითი კომუნიკაციის მიზანია მოსაუბრის ემოციური დამუხტვა; რეციპიენტი კონტექსტისა და ირონიის ნიშნის წყალობით აღიქვამს შეტყობინებას; იგი დეკოდირებს ირონიული გმირის ფასეულობითი ორიენტაციით. ირონიული გმირი, რომელიც ორიენტირებულია იდეალზე, სხვებსაც აიძულებს იდეალ-მიზანზე ორიენტაციას. მკვლევრის აზრით, კომუნიკაციის პროცესში სუბიექტი აპელირებს მოსაუბრის მეხსიერებაში აღბეჭდილ და შენახულ სახეებსა და ცნებებზე; ჩააგონებს მოსაუბრეს იმ სიტყვების კონკრეტულ განმარტებას, რომლებსაც აქვთ რამდენიმე მნიშვნელობა; ამყარებს

მათ კონტექსტით, ურთიერთობის პარალინგვისტური საშუალებების მეშვეობით და აღწევს ფასეულობითი დამოკიდებულების უფრო ზუსტ გადმოცემას. სწორედ ამ ფსიქოლოგიურ მომენტს ემყარება ჟურნალისტიკაში *მასალის პირველადი გაშუქების* ფენომენი, რომლის თანახმად, ფაქტის პირველად ინტერპრეტაციას აქვს ყველაზე მეტი შანსი, მყარად დამკვიდრდეს რეციპიენტის ცნობიერებაში. პირველადი გაშუქების ფაქტი განსაზღვრავს მკითხველის, რეციპიენტის თვალსაზრისს და შემდგომში ძნელად ექვემდებარება შეცვლას. ირონიის განცდასა და აღქმაზე გავლენას ახდენს რეციპიენტის ფსიქიკის თავისებურებაც.

ირონიის ზემოქმედების სტრუქტურაში შეიძლება გამოვყოთ სამი ფენა: ემოციური (გასხვისება), ინტელექტუალური (გაგება) და ესთეტიკური (სიამოვნება). ირონიის სხვადასხვა სახეობაში მათი თანაფარდობა განსხვავებულად არის წარმოდგენილი; იგი ასევე დამოკიდებულია ირონიული გმირის ამოცანებსა და რეციპიენტის ხასიათზე. ი. ლოტმანი თვლის, რომ ირონიის „სათამაშო ეფექტი“ იმაში მდგომარეობს, რომ ერთი ელემენტის სხვადასხვა მნიშვნელობა უმოძრაოდ კი არ თანაარსებობს, არამედ „ციმციმებს“. ყველა გააზრება ემნის ცალკეულ სინქრონულ ჭრილს, მაგრამ, ამასთან ერთად, მეხსიერებაში ინახავს წინა მნიშვნელობებსაც და მომავალი მნიშვნელობის შესაძლებლობასაც“.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, **პირველი თავის დასკვნები** შემდეგნაირად არის ჩამოყალიბებული:

- ირონია კულტურათმემოქმედებისა და ფასეულობების გადაფასების ინსტრუმენტია. იგი საზოგადოებას აძლევს დრომოჭმული და მოძველებული ფასეულობებისგან გათავისუფლების შანსს, მკითხველთა/მსმენელთა საზოგადოებრივი ყურადღების მათზე გამახვილებისა და დაცინვის გზით;
- ირონია ადამიანური აზროვნებისა და ყოფიერების უნივერსალური კატეგორიაა. მისი ისტორიული ტიპოლოგიის შესწავლა ანტიკურობის დროიდან 21-ე საუკუნემდე გვიჩვენებს, რომ ირონია, ერთსა და იმავე დროს, სუბიექტურიცაა, როგორც გარკვეული სოციალური ჯგუფის ღირებულებითი ორიენტირების გამომხატველი და ობიექტურიც, როგორც საზოგადოების განვითარების რეალური წინააღმდეგობების შეფასების გამომხატველი. თავად ამ შეფასებას შეუძლია ობიექტურად არსებობდეს საზოგადოებრივ შეგნებასა და კულტურაში;

- საზოგადოებრივი შეგნების სტრუქტურაში ირონია ასრულებს ნორმატიულ-მარეგულირებელ ფუნქციას. იგი გვევლინება ფასეულობითი რეფლექსიის საშუალებად, რომელიც ახორციელებს შეფასებას და გვისახავს საზოგადოებრივი განვითარების პერსპექტივას, კორექტირებას უკეთებს მიმდინარე პროცესებს/აზროვნებას. იგი ხორციელდება არა პირდაპირ, არამედ საზოგადოებაში დამკვიდრებული, ოფიციალურად აღიარებული ფასეულობების თანდათანობითი შებღალავით, მათი ჩანაცვლებით. სწორედ ამ პროცესში ვლინდება ირონიის მძლავრი ირაციონალური პოტენციალი;
- ირონია გარკვეული ზნეობრივი პოტენციალის გამომხატველია, რომელიც ორსახოვანი და ამბივალენტურია. ინტროვერტული ირონია მიმართულია „თავისკენ“, ამიტომ ირონიულ გმირს შეუძლია მიიზიდოს ადამიანები; ექსტრავერტული ირონია აშორებს ადამიანებს ირონიული გმირისგან, რადგან ასეთ ირონიაში შეიძლება იყოს გამოხატული ირონიული გმირის უპირატესობა გარშემომყოფებზე;
- ირონია საგნებსა და მოვლენებს წარმოაჩენს მოულოდნელ, ახალ ჭრილში; იგი ქმნის განყენებულობის ეფექტს; ამაღლებს მოსაუბრეების ინტერესს შეფასების საგნისადმი; განსაზღვრავს ფასეულობით ორიენტაციას; იდეალის შემოქმედებითი ძიების პროცესში ხელს უწყობს წინააღმდეგობების გარდაქმნას; მოწოდებულია, გამოხატოს სწრაფვა სამყაროს სრულყოფილებისკენ.

თავი II.

ირონიული დისკურსი „დათბობის“ პერიოდის ქართულ ბელეტრისტიკაში

წინამდებარე თავი აერთიანებს სამ პარაგრაფს, რომელშიც თანმიმდევრულად ვმსჯელობთ „დათბობის“ პერიოდის ინტერპრეტაციებზე, რეზოჰეიშვილის შემოქმედებაზე „დათბობის“ ტროპების კონტექსტში და იუმორისტულ ნაკადზე ნოდარ დუმბაძის „დათბობის“ პერიოდის რომანებში.

§1. „დათბობის“ პერიოდის ინტერპრეტაციები

როგორც სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში აღვნიშნეთ, XX საუკუნის 50–იან წლებში მნიშვნელოვანი მოვლენები მოხდა საბჭოთა იმპერიის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. 1953 წელს სტალინის გარდაცვალებას და სახელმწიფოს სათავეში ნიკიტა ხრუშჩოვის მოსვლას ძალადობრივი, რეპრესიული რეჟიმის შერბილება მოჰყვა. ამ პერიოდში

გატარებულმა რეფორმებმა და სკკპ XX ყრილობაზე დაწყებულმა „დესტალინიზაციის“ პროცესმა კულტურისა და ხელოვნების მოღვაწეებს გარკვეული იმედი ჩაუსახა შემოქმედებით თავისუფლებასთან დაკავშირებით. ერთი შეხედვით, „დათბობის“ პერიოდში წარსულს ჩაბარდა უმკაცრესი ცენზურა ლიტერატურასა და ხელოვნებაში; შემოქმედებითმა ინტელიგენციამ რკინის მარწყხებიდან გათავისუფლებულად იგრძნო თავი, შესაძლებელი გახდა ტოტალიტარული სისტემისა და „დიდი წმენდის“ მამხილებელი მხატვრული ტექსტების პუბლიკაცია.

ზემოთ აღნიშნული ცვლილებები, რომლებმაც გავლენა იქონიეს როგორც საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ, ისე ლიტერატურულ პროცესზეც, ცხოვრებისეულ აუცილებლობას, საზოგადოებრივ დაკვეთას წარმოადგენდა. ცხადია, ეს ცვლილებები გამოვლინდა ქართულ მწერლობაშიც. „დიდი დეპრესიის ხანას“, ანუ, რეპრესიების შემდგომ პერიოდს, როდესაც საბჭოთა ცენზურა ახშობდა აზრისა და სიტყვის თავისუფალი გამოხატვის ყოველგვარ მცდელობას, ჩაენაცვლა „დათბობის“ პერიოდი, როდესაც ქართულ მწერლობაში შემოაბიჯა ე. წ. სამოციანელთა თაობამ, რომელმაც მოიტანა ახალი ხედვა, თემები, პრობლემატიკა; დააბრუნა მწერლობა ქართულ ლიტერატურულ ტრადიციებთან; შემოიყვანა და დაამკვიდრა ახალი ლიტერატურული გმირები, რომლებსაც არაფერი ჰქონდათ საერთო სტალინური ტროპებისდროინდელი გმირების პათეტიკურობასა და ჰეროიკასთან, სოცრეალიზმის ოფიციალურად აღიარებულ დოგმებთან. სწორედ აღნიშნული პერიოდიდან, 1960–იანი წლებიდან დაიწყო საბჭოთა მწერლობაში ირონიული ტენდენციების დამკვიდრება, რაც ქართული მწერლობისთვისაც ნიშანდობლივი გახდა; „...რეალური, ცხოვრებისეული მასალისკენ მობრუნებამ ქართულ ახალგაზრდულ პროზას დამატებითი ნიშნები შესძინა“ (მ. მირესაშვილი). სწორედ ეს დამატებითი ნიშანი, სულაც ხერხი, გამოიყენეს ახალგაზრდა მწერლებმა - რ. ჭეიშვილმა, ნ. დუმბაძემ, რ. ინანიშვილმა, მ. ელიოზიშვილმა და სხვებმა თავიანთი სათქმელის გადმოსაცემად. ზემოაღნიშნულ ჭრილში გაანალიზებულია „დათბობის“ პერიოდის კულტურის სიახლე - ირონიულობა - რომელსაც სტალინური კულტურის ანტიტროპადაც მოიხსენიებენ (ლ. ჰატჩენი, ა. ვაილი, პ. გენისი, ი. ბორევი...); აღვნიშნავთ, რომ იგი მრავალფეროვნად, განსხვავებულად, მისთვის დამახასიათებელი ქვეტექსტებით წარმოჩინდა სადისერტაციო ნაშრომში ჩვენ მიერ გაანალიზებულ მწერალთა მოთხრობებსა და რომანებში.

§2. რეზოჰეიშვილის შემოქმედება „დათბობის“ ტროპების კონტექსტში.

1960–იანი წლებიდან საბჭოთა მწერლობაში ირონიული ტენდენციების დამკვიდრება ქართული მწერლობისთვისაც ნიშანდობლივი გახდა. რეალური, ცხოვრებისეული მასალისაკენ მობრუნებამ ქართულ ახალგაზრდულ პროზას დამატებითი ნიშნები შესძინა. 1950–იანი წლების შუახანებიდან ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში „დათბა“; შესუსტდა იდეოლოგიური ზეწოლა ლიტერატურასა და ხელოვნებაზე; შესაძლებელი გახდა ლიტერატურული ჟურნალებისა და ალმანახების გამოცემა, რომლებშიც პირველად დაიბეჭდა ახალგაზრდა ქართველი მწერლების, მეოცე საუკუნის „სამოციანელების“ ნაწარმოებები. ამ პერიოდში ქართველმა პროზაიკოსებმა შექმნეს მთელი რიგი მნიშვნელოვანი მხატვრული ნაწარმოებები - რომანები და მოთხრობები, ნოველები და ნარკვევები, რომლებშიც აშკარად ჩანდა ავტორთა მოქალაქეობრივი სულისკვეთება, ცხოვრების მოვლენებზე დაკვირვებული შემოქმედის თვალი, თანამედროვე პრობლემატიკით დაინტერესება. ამასთან ერთად, აშკარად გამოჩნდა ახალი ფორმების, ახალი გამომსახველობითი ხერხების ძიების პროცესი. ლიტერატურული ცხოვრების უფერულობის, ზერელობის, იდეოლოგიური ნიღბით დაცული მხატვრული უსუსურობის ფონზე ახალგაზრდა პროზაიკოსებმა იოლად, „ღიმილითა“ და „სიცილით“ დაიკვიდრეს ადგილი ქართულ სალიტერატურო ცხოვრებაში. სწორედ „სამოციანელთა“ პლეადას უკავშირდება რეზო ჰეიშვილის სახელიც. მწერალი მრავალი საინტერესო და საგულისხმო ნაწარმოების ავტორია, მაგრამ ჩვენ სადისერტაციო ნაშრომში რამდენიმე მათგანზე გავამახვილეთ ყურადღება (მოთხრობები „ბზიანეთი“, „ჰოპ“, „მერცხლები“, „გამოცდა“, „ლუკა პაჩიოლის ცხოვრების უკანასკნელი წლები“, „ბიჭიკოს ავადმყოფობის ისტორია“, „ცისფერი მთები“, რომანები „მუსიკა ქარში“, „მეოთხე სიმფონია“) ზემოაღნიშნული ნაწარმოებების გაანალიზების საფუძველზე შემდეგი დასკვნების გამოვიტანეთ:

- რეზო ჰეიშვილის შემოქმედებაში საინტერესოდ აისახა „დათბობის“ ეპოქის ძირითადი მარკერები: გულწრფელობა, ლირიზმი და ირონიულობა. მწერალმა შემოგვთავაზა ჯანსაღი იუმორისა და მამხილებელი სატირის საინტერესო ნიმუშები; იუმორთან ერთად, მწერლის შემოქმედებას ახასიათებს გროტესკი, აბსურდულობა, ირონიულობა და, გარკვეულწილად, სარკაზმიც. მის ნაწარმოებებში ასახულია

სოციალური მოვლენების მძაფრი კრიტიკა, წარმოჩენილია პროტესტი წვრილმანობის, უხეშობის, მეშჩანურობის წინააღმდეგ;

- რ. ჭეიშვილი ირონიული გამოხატულების მძლავრ საშუალებად იყენებს მხატვრულ ინტონაციას. მის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანია ავტორ–პერსონაჟის დატვირთვა. აღნიშნული მოვლენა ცნობილია როგორც ეროვნულ სინამდვილეში, ისე მსოფლიო ლიტერატურაში. ასეთი ნაწარმოებები ხშირად ავტობიოგრაფიული ძირებისა და მწერლის შემოქმედებითი ფანტაზიის ერთობლივ გამოვლინებას წარმოადგენენ;
- სიტუაციები, რომელშიც რეზო ჭეიშვილის პერსონაჟები აღმოჩნდებიან, ხშირად, გროტესკული და სასაცილოა, მაგრამ ისინი მკითხველის დაცინვასა და გაკიცხვას როდი იმსახურებენ. ეს არის ჭეიშვილისეული კეთილი, თანაგრძნობის სიცილი, რომელიც ავტორის მხრიდან გმირის თანადგომას, მისი სევდის გაზიარებას გამოხატავს;
- რეზო ჭეიშვილი პერსონაჟის ხასიათის შესაქმნელად მიმართავს როგორც მონოლოგურობის („მეოთხე სიმფონია“), ასევე დიალოგურობის ხერხს („ცისფერი მთები“, „მერცხალი“.....). ამავე დროს, მწერლის შემოქმედებაში ვხვდებით ე.წ. შინაგან დიალოგს, რომელშიც მოლაპარაკე სუბიექტი/ნარატორი ორ ან მეტ სუბიექტად არის „გახლეჩილი“ და საკუთარ თავსაც ესაუბრება; გვხვდება მონოლოგის ფორმაც, როდესაც მოქმედი პირი მკითხველს მიმართავს (ე. წ. Ad spectators);
- რეზო ჭეიშვილის ნაწარმოებების თემატური რკალი (ზოგჯერ განსხვავებული, ზოგჯერ მსგავსი ვარიაციებისა) ფოკუსირებულია მწერლის თანადროულ პრობლემებსა და არსებულ რეალობაზე. მწერალი აკვირდება ცხოვრებას და როგორც ქვეყნის გულწრფელი გულშემატკივარი, ქომაგი, ცდილობს იუმორისტულ ასპექტში დაანახოს მკითხველს ცხოვრებისეული/ყოფითი პრობლემების გამო მისი სულის სიღრმეში მიკარგული ის წმინდა სათავეები, რომელთა აღმოჩენა ყოველდღიურ ყოფაში ასე გართულებულა;
- რეზო ჭეიშვილის შემოქმედება მუდამ სინამდვილით საზრდოობს. იგი თავის პერსონაჟებს ყველასათვის ნაცნობ, ხელშესახებ ხასიათებად იაზრებს, რომელთაც თითქოს აკლიათ რაღაც არა ძალზე მნიშვნელოვანი, არამედ უბრალო, უმნიშვნელო, სხვებისთვის არაფრად ჩასაგდება რამ, მაგრამ ისეთი, რომელიც ყველაზე ლამაზად და დამახასიათებლად ავლენს პერსონაჟების კეთილშობილურ, უწყინარ ბუნებას;

- რეზო ჭეიშვილის ნაწარმოებებში კოლორიტულად არის გადმოცემული მწერლის თანამედროვეთა ცხოვრება; ერთი შეხედვით, „უბრალოდ“, მარტივად გადმოხატული ცხოვრებისეული სურათები ზუსტად მიემართებიან მწერლისეულ კონცეფციას და წარმოაჩენენ ქალაქისა და ქალაქის მკვიდრთა ყოფას, მათ ყოველდღიურობას, ფიქრებსა და საზრუნავს, რომელშიც იკვეთება ზოგადად, ქვეყნის ტკივილი და საზრუნავი.
- ზემოთ გაანალიზებული ნაწარმოებები ნათელი ილუსტრაციაა მწერლის სარკაზმისა, რომელიც მიმართულია ადამიანთა სულიერი (და არა გეოგრაფიული) პროვინციალიზმის წინააღმდეგ; იმათ მიმართ, ვისაც, გულგრილობის ჭაობში ჩაძირულთ, ნაკლებად აღელვებთ და აფიქრებთ სხვების, მით უფრო, მთელი საზოგადოების, ქვეყნის საფიქრალი.

§3. იუმორისტული ნაკადი ნოდარ დუმბაძის „დათბობის“ პერიოდის რომანებში.

ცნობილია, რომ ნარატორის თუ ცალკეულ პერსონაჟთა სახეებში მწერლის პიროვნული „მე“-ს ან მისი ცხოვრებისეული დეტალების იგივეობის ძიება უმადური საქმეა; თუმცა, დუმბაძის შემთხვევაში, მის ცხოვრებისეულ გამოცდილებას გვერდს ვერ ავუვლით. ნ. დუმბაძის ყოველი თხზულება გარკვეული შემეცნებითი ღირებულებისაა; ეს არის ცხოვრების ახალი პლასტის, ახალი „მიკროსამყაროს“ მართალი, გაბედული, მაღალ მხატვრული ჩვენება. ამასთან, მის მიკროსამყაროში ყოველთვის მოჩანს და იგულისხმება გაცილებით უფრო დიდი რამ. ავტორს ისე კარგად აქვს მომარჯვებული სიმბოლური ჩვენების ხერხი, მცირეს მეოხებით დიდის ნათელყოფა, რომ მისეულ ასახვას საოცრად დიდი ფარგლები და მასშტაბები გააჩნია; „...იმდენად დიდი, რომ სხვადასხვა სოციალური მდგომარეობის, განათლების თუ პოლიტიკური მრწამსის ადამიანებს ერთნაირად აღელვებთ მისი სიტყვა, ერთნაირად ესმით მისი ჰუმანისტური სული, დემოკრატიული ბუნება, პროგრესული მიზნები, ხალხურობა, ეროვნულობა (გ. ციციშვილი).

ნოდარ დუმბაძემ არაერთი საინტერესო და საგულისხმო ნაწარმოები შექმნა „დათბობის“ შემდგომ პერიოდშიც, თუმცა, ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომის ინტერესებიდან გამომდინარე, მხოლოდ ორი რომანით /„მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“ და „მე ვხედავ მზეს“/ შემოვიფარგლეთ, რომლებშიც ნათლად წარმოჩინდა „დათბობის“

პერიოდის მთავარი მარკერები. ზემოაღნიშნული ნაწარმოებების გაანალიზების საფუძველზე შეგვიძლია შემდეგი დასკვნების გამოტანა:

- ნოდარ დუმბაძის შემოქმედებაში აშკარად იკვეთება „დათბობის“ ეპოქის ძირითადი მარკერები: გულწრფელობა, ლირიზმი და ირონიულობა. მწერლის შემოქმედება, მეტწილად, ავტობიოგრაფიულ ძირებს მიემართება - ნანახი, განცდილი და გადატანილი ამბები უდევს საფუძვლად; ამდენად, ხშირ შემთხვევაში ნოდარ დუმბაძესთან ავტორი „ნდობით აღჭურვილი პირია“; თუმცა, როგორც ზემოთ შევნიშნეთ, ავტორი-მთხრობელი სხვადასხვა გვარ-სახელს ირგებს;
- ზემოაღნიშნულიდან მომდინარეობს ნოდარ დუმბაძის პროზის სტილური თავისებურებაც; თითქმის ყველა მისი ნაწარმოები დაწერილია პირველ პირში (ანუ, „მე“ თხრობითი მოდელით). ამ სტილს იგი არ ღალატობს ხუთივე რომანში და თითქმის ყველა მოთხრობაში; რაც შეეხება პერსონაჟებს, ისინი ავტორი-მთხრობელის მეზობლები, ნათესავები, მეგობრები, ნაცნობები არიან. აღსანიშნავია, რომ პროფ. ნ. კოტინოვას თანახმად, მხატვრული პერსონაჟების პროტოტიპებსაც მწერლის საახლოებლო წრე შეადგენს;
- ნოდარ დუმბაძემ, სამოციანელთა თაობის სხვა წარმომადგენელთა მსგავსად, ქართულ მწერლობაში მოიტანა ახალი ხედვა, თემები, პრობლემატიკა; შემოიყვანა და დაამკვიდრა ახალი ლიტერატურული გმირი, რომელსაც არაფერი ჰქონდა საერთო სტალინური ტროპებისდროინდელი გმირების პათეტიკურობასა და ჰეროიკასთან, სოცრეალიზმის ოფიციალურად აღიარებულ დოგმებთან. ის ფაქტი, რომ ნ. დუმბაძის პირველი რომანის გმირი არც სკოლაში ითვლებოდა მოწინავე მოსწავლედ და არც სტუდენტობისას გამოირჩევა თავგადაკლული სწავლით, სრულიად საკმარისი იყო იმისთვის, რომ საბჭოთა სინამდვილეში იგი არ მოაზრებულყო დადებით გმირად; თუმცა, ამის მიუხედავად, ავტორმა შეძლო სწორედ ამგვარი, არა უნაკლო, არამედ ადამიანური სისუსტეების მქონე გმირების საშუალებით დაემკვიდრებინა ყველაზე მთავარი ადამიანური ღირებულებები - ჰუმანიზმი და კაცთმოყვარეობა;
- ნოდარ დუმბაძის ტრანსფორმირებულმა გმირმა ქართული სცენის ლაბირინთებშიც გაიკვალა გზა; კოტე მარჯანიშვილის სახელმწიფო თეატრის სცენაზე დადგმული „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“ (რეჟისორი - გიგა

ლორთქიფანიძე) სრულიად ახალი სიტყვა იყო თანამედროვე ქართულ დრამატურგიაში; იგი სინქრონულ შესაბამისობაში აღმოჩნდა მაყურებლის მოთხოვნასთან. პარადოქსული სიტუაციის - ერთი მხრივ, სოცრეალიზმის გაბატონებული დოქტრინისა და პარტიული იდეურობის რთული მექანიზმი და, მეორე მხრივ, ამ პროცესების ანტიპოდი გამრები - მიუხედავად რეჟისორის წარმატება სწორედ ის იყო, რომ მან ნოდარ დუმბაძის გამრებით დაანგრია ათეული წლების განმავლობაში ნაშენი იდეოლოგიური კედელი;

- ნოდარ დუმბაძის პერსონაჟების მხიარული თავგადასავლების მიღმა თანამედროვეობის უფრო სიღრმისეული პრობლემები იკითხებოდა, ვიდრე ეს ერთი შეხედვით ჩანდა; მწერალს გვერდი არ აუვლია საბჭოთა სინამდვილეში მომხდარი არც ერთი მტკივნეული თემისა თუ პრობლემისთვის; თუმცა ყველაზე არსებითია, რომ ნოდარ დუმბაძის პროზა ურთიერთდაპირისპირების - სიკეთე/ბოროტება - უცვლელ არსს ემყარება. მწერალი ამ ორ მარადიულ საწყისს განყენებულად როდი აანალიზებს; პირიქით, გვიჩვენებს, რომ სიკეთიდან ბოროტებამდე ან პირუკუ, მხოლოდ რამდენიმე ნაბიჯია გადასადგმელი და ადამიანებმა უნდა გაუძლონ ცდუნებას, რათა არ მოხდეს ამ ურთიერთსაწინააღმდეგო საწყისების აღრევა ან ჩანაცვლება. დუმბაძის გამრები ცალსახად სიკეთეს ემსახურებიან და გარშემომყოფებსაც ამას მოუწოდებენ;
- ნოდარ დუმბაძე იშვიათად არღვევს სიუჟეტის შინაგანი რიტმისა და თხრობის რიტმის მთლიანობას, რაც ჰარმონიულობის ეფექტს ქმნის. სტილისტური თვალსაზრისით, მწერლის შემოქმედებისათვის დამახასიათებელია როგორც მონოლოგურობა, ისე დიალოგურობა. აღსანიშნავია, რომ დიალოგურობის ხერხით ავტორი რომანში პოლიგლასიურობის პრინციპს იცავს, უნარჩუნებს პერსონაჟებს „თავის ხმას“, ინდივიდუალურ სახეს. მკითხველს ერთმანეთში არ ერევა და იოლად განარჩევს ზურიკელასა და ილიკოს, ილარიონსა თუ სხვა პერსონაჟთა „ხმებს“;
- ნოდარ დუმბაძის პროზის სტილი – ნათელი და სადაა; ეს გახლავთ მწერლის შემოქმედების არსებითი ნიშანი. იგი გაურბის პერსონაჟთა პორტრეტულ აღწერილობას, ხშირად პერსონაჟებს მხოლოდ შინაგანი პორტრეტით

წარმოგვიდგენს (გმირის გარეგნობა მკითხველმა თვითონ უნდა წარმოიდგინოს, თუ როგორი შეიძლება იყოს მოცემული ქცევის, აზროვნების მქონე ადამიანი);

- ნოდარ დუმბაძის გმირები არ არიან მელოდრამატულნი; მათი ნიშნული თვისება გულწრფელობაა, რომელსაც თან ახლავს გულიან სიცილში გარდამავალი კეთილი ღიმილი, სიკეთისა და კაცთმოყვარეობის თავისებური განცდა და, ამავე დროს, ტკივილისა და წუხილის განსხვავებული გრძნობაც. მწერალმა კეთილი და უბოროტო იუმორით აღწერს მისი თანამედროვე ახალგაზრდა კაცის ისტორია, რომელიც თავისი დროის პულსს შესანიშნავად გრძნობს და ადეკვატურად გადმოგვცემს;
- ნოდარ დუმბაძის შემოქმედების გამარჯვების გასაღები ეროვნულიდან ზოგადსაკაცობრიომდე ამდლების ძალაშია; მწერლის ყველა გმირს, განურჩევლად ეროვნებისა, ერთმანეთი უყვარს. მწერალი სხვა ერის შვილების დასახასიათებლადაც მიმართავს იუმორს, მაგრამ ეს იუმორი არ არის გამძაფრებული, სარკასტული; იგი აღსავსეა სითბოთი და ღირსებით.

დასკვნა

დასკვნაში შეჯამებულია კვლევის შედეგები; აღნიშნულია, რომ სოცრეალიზმის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ტაბუს ირონია წარმოადგენდა, რომელიც, მართალია, სტალინიზმის ეპოქასა და „დათბობის“ პირველ პერიოდში არ იკრძალებოდა, მაგრამ არც ოფიციალური მოწონებით სარგებლობდა. „დათბობის“ პერიოდის კულტურის სიახლე, რომელსაც სტალინური კულტურის ანტიტროპადაც მოიხსენიებენ, სწორედ ირონიულობაა, რომელიც მრავალფეროვნად, განსხვავებულად, მისთვის დამახასიათებელი ქვეტექსტებით წარმოჩინდა ჩვენ მიერ ზემოთ გაანალიზებულ მწერალთა ნაწარმოებებში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია

შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. ნოდარ დუმბაძის ადრეული პერიოდის შემოქმედების ერთი თავისებურების შესახებ - *ჟ. კულტურათაშორისი კომუნიკაციები. თბილისი, 2014, N22. გვ 68-74.*
2. ირონიის სემიოსფერო - *სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომათა კრებული. თბილისი, 2016, N???*
3. ქართველი მწერლების შემოქმედება საბჭოთა პერიოდში - *გორის სასწავლო უნივერსიტეტი. მეშვიდე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია-„განათლება, ეკონომიკა და მდგრადი განვითარება“. 28 ნოემბერი. 2014 წელი. პროგრამა - გვ-11.*
4. ირონია, როგორც კულტურის საბაზისო ცნება - *გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი. ი. გოგებაშვილისადმი მიძღვნილი მეოთხე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია. 27 ოქტომბერი. 2016 წელი. პროგრამა - გვ7.*
5. რეზო ჭეიშვილის შემოქმედება „დათბობის“ ტროპების კონტექსტში - *გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი. მეცხრე საერთაშორისო კონფერენცია „განათლების მენეჯმენტი: მიმდინარე გამოწვევები და განვითარების პერსპექტივები“. 18-19-ნოემბერი, 2016 წელი. პროგრამა - გვ-9.*
6. Interpretations of Warming Period - *International Online Conference New Dimensions of Philology-Languages, Literature, Linguistics, Culture. Plok, 24/04/2016.*

LEPL – Sokhumi State University
Faculty of Humanitarian Sciences

Right of manuscript

Nana Jalagonia

Irony, as actual form of the comical

(Based on the Warming Period Georgian fiction)

Submitted for obtaining academic degree of Doctor of Philology

Dissertation proposal

Tbilisi 2017

Dissertation work is conducted at the LEPL – Sokhumi State University Faculty of Humanitarian Sciences

Scientific Supervisor:

Mariam Miresashvili

Doctor of Philological Sciences, LEPL-Sokhumi State University
Professor

Experts:

Nana Kutsia

Doctor of Philological Sciences, LEPL-Sokhumi State University
Associated Professor

Tamarela Tsotsoria

Doctor of Philological Sciences, Shota Rustaveli Institute of Georgian
Literature Senior Researcher

Official

Reviewers:

Marine Turava

Doctor of Philology, LEPL-Sokhumi State University Associated
Professor

Nino Tsereteli

Doctor of Philology, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Associated Professor

Defense of the dissertation will be held at 1 p.m. .... 2017, at the session of the Dissertation
Commission of the LEPL-Sokhumi State University Faculty of Humanitarian Sciences.

Address: 61 Anna Politkovskaya Str., IV Floor, Presentation Room.

Dissertation Commission Secretary

Doctor of Philology

Associated Professor

Tamila Zviadadze

General Description of Dissertation

Relevance of the Problem

There are events in culture and literature, in relation to which is confirmed the differing, in certain cases, mutually exclusive approach, despite its wide use in history and practice. Among those is one of the basic notions of culture – irony. In general, the tropes are realized in the two types of discourse: in the serious and serious-comical, the specific reflection of which is the ironic discourse. We have chosen the latter as subject of research of the presented dissertation. Irony is also actively used in daily conversations and in creative literature; it is easily “identified” by interpreters of literary texts, although it is perceived differently; clarification of its internal mechanism is quite difficult. On the one hand, researchers do not argue that irony is in closely linked to the culture of laughter, the importance of which for arts and literature (and in general for everything related to them) is immeasurably big. On the other hand, laughter is a form of unacceptability and rebuking of surrounding events and people by individuals; personal and emotional expression of certain contradictions and oppositions; evidently, by the given feature, iron is linked to the comical.

Our interest to the research problem or the irony in Georgian literature during the period of “Warming”, as the actual form of the comical, was reasoned by the fact that the given period is a certain turning point in the cultural policy of a totalitarian state – Soviet Union (a part of which Georgia was during that period, with the status of a republic). As it is known, one part of society went through reevaluation of values under the influence of Bolshevik ideology in the 20th century; “the Party” principles, the mouthpiece of which, the socialist realism literature claimed the lives of many universal values. Under the totalitarian regime writers did not have the possibility to freely express their thoughts, emotions. The situation changed after the 20th Congress of the USSR Communist Party; the changes conducted in the USSR culture policy during the Warming Period covered all the republics, including Georgia. Researchers of the aforementioned period (P. Vail, A. Genis, A. Prokhorov, V. Egeling, I. Borev, K. Clarke and others) unequivocally stated that the cultural novelty of the Warming Period is linked to *irony*, which is often referred to as antitrope of Stalinist culture. Consequently, irony became the dominant style in Georgian fiction of the Warming Period. Unified monograph on the

aforementioned problem has not been created in Georgian scientific space yet. The presented work is a modest attempt to research the given problem, to reveal it in the Georgian literary reality of the Warming Period and to understand the essence of the given, homogenously perceived literary phenomenon.

Problem Study Level

Certainly, when discussing the problematic of irony, as of cultural value, we consider the historic typology of different images of irony in the European culture – starting from Antique period, until the 21st century; namely, we mean Socratic irony, Medieval folklore laughter culture, Renaissance irony, Baroque irony, satirical irony of Enlightenment era, Romantic irony, Soren Kierkegaard's understanding of irony, Friedrich Nietzsche's nihilistic irony, conceptual irony of the Modern and finally, the postmodernist irony, the main tendencies and characteristics of which differ from each other. At the same time, in the first chapter of the work, which is dedicated to the history of problem research, we point out that many researchers have shown interest to the interrelation of irony, the comical and literature; in scientific sphere there are multiple works, in which irony is represented as a significant constituent of mocking, sarcasm, human life and criticism and is associated with ambiguity, paradox, certain resistance, unexpectedness and etc. The aforementioned suggests that within its many forms, preserves the new possibility of analysis until now, which is based on specific perception of the world and individual style of thinking by and of an expresser/subject of irony.

Dissertation subject, goal and objectives

Main subject of the dissertation is the appearance of ironic flow in Rezo Cheishvili's and Nodar Dumbadze's works against the background of the qualitative renewal of Georgian literature during the Warming Period; identification of innovative aspects and genre features; highlighting the eternal postulates, humanistic and universal spiritual values in the works by the aforementioned writers in light of modern literary and aesthetic thinking; their comprehension in the context of spiritual formation of young protagonist – antipode of Stalinist character.

Considering the all the aforementioned, we believe it necessary to address the **specific tasks**, which are related to the significant features of Georgian literature of the Warming Period and which we will analyze based on the fiction created by Rezo Cheishvili and Nodar Dumbadze:

- Unlike writers of the previous period, the Sixtiers of the Warming Period doubted the ability of Stalinist tropes of reflecting values adequately; due to that, those tropes have undergone certain changes in their works;
- Introduction of ironic manner of narration is a significant acquisition of the Warming Period; irony became the pillar of incompatibility between the cultural values of the “Warming” and of the Stalinist culture features (monumentalism, citizen heroics, cult of oblations and etc.);
- By using the irony and subtexts characterizing it, Georgian writers have managed to speak about painful problems of the country, nation and epoch (both in social-political and moral aspects);
- 1960-iers proposed us the new model of a protagonist; it cardinally differed from the ideal character of the previous period – the Stalinist hero trope. Human weaknesses were not strange to the new model of a protagonist, but with its honesty, lyricism and what is most important, literary work concept, it adequately reflected the details of the life of Georgia of that period.

Theoretical basis and methodology of the research

The following **research sources** have been used in the dissertation:

- ✓ Works by prominent philosophers and literary theoreticians – Henry Bergson, Soren Kierkegaard, Roland Barthes, Dimitri Likhachov, Boris Tomashevski, Mikhail Bakhtin, Vladimir Prop, Yuri Lotman and works by other authors recognized as scientific classics, which cover irony as universal category of human thinking and life and its nature;
- ✓ Monographies, collections of works dedicated to the research subject, articles, critical letters, polemical remarks, discussing the cultural tropes of the “Warming” culture; irony, as antitrope of Stalinist culture; irony role in the totalitarian state culture, its separate aspects and etc., by authoritative foreign authors – Katarina Clarke, Hans Gunter, Richard Brown, David Lowe,

Henrich Ermolaev, Linda Hutcheon, Peter Weil, Alexander Genis, Alexander Prokhorov, Vladimir Egeling, Yuri Borev and others;

- ✓ Scientific sources and literary-critical discussions – books, articles and periodic and etc., available in Georgian scientific space – which define the targeted, analytical orientation of the dissertation; and in which Georgian authors (G. Asatiani, Ak. Bakradze, G. Gverdsiteli, G. Gachechiladze, K. Imedashvili, R. Mishveladze, A. Nikoleishvili, S. Sigua, N. Gaprindashvili, N. Tsereteli, M. Miresashvili, K. Loria and others) discuss the theoretical issues of social realism, specific aspects of totalitarian culture, peculiarities and features of the Soviet period literary processes in the context of Soviet literature of the Warming Period, aspects of interest to us in the works by certain writers and etc.

Considering the goals and objectives of the research, in the dissertation we use **different methods of research**, including the observation and analysis method, which is significant in view of identifying hidden layers, reminiscences created by the authors in the text to be analyzed. We have defined comparative method as the main research principle of the dissertation; considering the dialogue principles of humanitarian consciousness and for specifying certain notions, we have addressed the hermeneutic method; the thematic of the dissertation has reasoned usage of typological and interdisciplinary research methods.

Dissertation Novelty

Dissertation novelty we believe to be the first-time Georgian scientific research of the Warming Period fiction, in the complex context; analysis of the Soviet culture policy of the 1960s-1970s. Analysis of Rezo Cheishvili's and Nodar Dumbadze's works is a significant reflection for comprehending the cultural processes of the aforementioned period; consideration of the works by the mentioned writers as certain antithesis, opposition to Soviet regime, which is reflected in their stories and novels in hidden forms, in laughter and humor, at some points sarcastically and grotesquely.

Scientific and Practical Value of the Dissertation

The scientific and practical value of the dissertation we believe to be the possibility of its usage as factual material. The work is intended for philologists and wide audience interested in culturological issues. Usage of the research conclusions, results and materials is advisable for humanitarian specialty students of higher education institutions, in the form of special courses; and for future scientists, interested in studying the problematic of interrelation of culture, politics, arts and state regime of the Warming Period.

Structure of the Dissertation

The dissertation is a 201-page work, comprising the Introduction, two chapters, six paragraphs – Chapter I – History of Irony Studies (§1. Irony, as Basic Concept of Culture; §2. Irony, as Aesthetic Value; §3. The Semiosphere of Irony); Chapter II – Ironic Discourse in the Warming Period Georgian Fiction (§1. Irony, as the Main Marker of the Warming Period; §2. Rezo Cheishvili's Works in the Context of the Warming Period Tropes; §3. Humoristic Flow in Nodar Dumbadze's Warming Period Novels); - and the conclusion. The dissertation is appended with the list of used literature; total 130 sources.

The Basic Contents of the Dissertation

In the **Introduction** of the dissertation are outlined the actuality of the discussion problem, discuss the level of research of the problem, formulate the dissertation subject, goal and objectives; we define the research sources; theoretical basis and methodology of the qualification work are discussed; novelty and scientific and practical value of the work are defined.

Chapter I.

History of Irony Studies

The Chapter comprises three paragraphs, in which we consistently discuss irony, as the basic concept of culture; irony, as aesthetic value and the semiosphere of irony.

§1. Irony, as Basic Concept of Culture

In the given paragraph we represent the historic typology of the European culture of irony; we will discuss how irony was viewed during different cultural-historic periods; we will review the main tendencies and features of the historic typology of irony. As it is known, irony was born in Ancient Greece and played different role in human everyday and spiritual life during each of the next historic stages. Irony has in fact always been valued in daily relations, but it gained the status of a category only in the romanticism culture. As for the *creative-cultural* category status, as claimed by literary theoreticians, irony gained it only at the end of the 19th century; during the epoch of modernism.

When discussing the aforementioned topic, we emphasize that in the numerous scientific works and monographs dedicated by scientists to evolution of irony, they do not argue against the thesis that irony represents illustration and certain confirmation of a certain level of culture development. Birth of irony in the Antique reality confirms the dissolution of the unity of the mythological vision and the creation of a new image in such a world that has exhausted its potential of development in the frames of actual paradigms. We outline that usually, discussion of practical usage of irony in Antique reality, is started from *Socrates*, whose irony became the primary sample, on which the European laughter culture was based on during the next epochs. It was based on Socratic irony that next generations learned the methodic of critical thinking and valuable reflection.

When discussing the problem we analyze the medieval laughter multi-functionality, which comprises didactical, hedonistic and life strengthening aspects. Contrary to Orthodox, in Middle Ages laughter gained not the function of evidence, but the social-critical function of denial. The bimodal, ambivalent character of the medieval folklore laughter culture indicates the qualitative difference between the folklore-festive laughter from the modern time pure satirical laughter. As

for the Renaissance epoch – here irony was addressed in framework of the folklore-festive culture traditions (clowns, jokers, tricksters...) and also in common, daily communication. When discussing the role of the *Comical* during the Renaissance epoch, researchers point to the evil character of Renaissance laughter, explaining it by the subjective freedom of Renaissance individual, who was convinced in his limitless possibilities. The given feature is considered as a significant direction of the Renaissance culture, which is revealed in different forms.

Wittiness gained special role during the *Baroque epoch*; and appearance of theoretical tractates dedicated to wittiness phenomenon was not accidental either. As for the late Renaissance laughter, due to its ambivalent nature, it became an excellent tool of reevaluation of values and of cultural creativity. *Enlightenment laughter* was of more simple character; there was only modest place of irony in it, due to its satirical nature. Later, during *Romanticism aesthetics* irony is considered as an illustration of the freedom of the *creator mind* (F. Fliegel). Romantic irony is aimed not against specific events, but at criticizing the contradictions existing in the universe. Conceptual vision of prominent Danish philosopher *Soren Kierkegaard* is considered as the theoretical continuation of the romantic irony. On the eve of 19th-20th centuries, in European culture, philosophy and literature started the comprehension of the “tragic”, “horrible” side of irony, which was revealed in the form of nihilism and spiritual emptiness (F. Nietzsche). During the aforementioned period, the notion of irony is inspired by the sense of decadence; universal catastrophe related to “the end of Europe”.

Irony was developed in a very interesting way during the *Modernism* epoch. Absurd, the basic principle of human life, reasoned the tragic sound of the Modernist irony. Decadence and tiredness of conventional irony was the result of the latter. As for the role of irony during the second half of the 20th century, in the *postmodernist cultural paradigm*, as it is known, in the postmodernist texts, the main intellectual tool for representing ironic thought are believed to be citations, allusions, reminiscences from different cultural texts sounded in a new context and etc. Distrust to style, bringing of relativism and truth to the level of non-expression, orientation towards playing, as a form of existence and worldview, parody interpretation of reality, are brought to life in the modern creative self-consciousness.

§2. Irony, as Aesthetic Value

In the given paragraph we make emphasis on several important theoretical topics, which create the theoretical basis for analyzing the specific literary works in the next Chapters. Namely, in the given paragraph we discuss:

- Irony, as a form of the comical;
- Irony, as value reflection;
- Denial in irony;
- Types of irony.

According to the prevalent image in public consciousness, irony means “frosty” intonation of expressions, which sometimes equal mockery or are sometimes just a joke. Numerous attempts of universal definition of irony were doomed to failure, as theoreticians always took as basis only one type of irony or its one side. Often, irony was defined in a formal context (Z. Freud, V. Shestakov, B. Demidok and others), according to which irony has a hidden sense, in contradiction to what is actually said. The given definition includes hypocrisy, lie and different forms of allegorical statements. Italian philosopher, historian and lawyer Giambattista Vico (1668-1744) defined irony as “a lie which wears a mask of truth”. It is also noteworthy that irony is disinterested, while lie and hypocrisy are usually self-interested; also, unlike flattery, irony does not strive towards mastership of opinion.

A. F. Losev has given the clarification of the formal-logical specifics of irony, according to which, unlike lies, irony does not only hide the truth, but also expresses it; but with special innuendoes. In daily communication, irony is typically used in a reduced way; light irony accompanies the intonation, mimics and gestures of those talking with each other. Quite often only comical forms, techniques of allowing the comical, are often considered as irony. For better clarification we will discuss the given issue below.

Irony, as a form of the comical. In the structure of the comical it is necessary to differentiate the types of the comical in the context of aesthetic attitude (humor, irony, satire...) and forms of its expression (caricature, burlesque, traverse, parody, grotesque...) Representatives of Russian formalist school have significantly contributed to the study of irony, as an actual form of the comical. Renowned scientist Vladimir Prop analyzed the ambivalent nature of laughter and

stressed when characterizing it that we can see the predominance of separate origins in the main forms of the comical; in humor, critical side is not very strong – it obeys the positive, while in satire, the positive side of laughter obeys the critical. By uniting both sides, at times is closer to humor and at times to satire; although, it also has specific features.

The recognized master of the 20th century philosophical thinking Henry Bergson opposed humor and irony with each other in view of the ratio of *the proper and the truth (must have, to due to/valid)*. According to Bergson, irony suggests acceptance of the proper as of the truth; while humor tells us to accept the truth as the proper. Bergson agreed to Hegel's view that the difference between irony and the comical is the result of the unambiguous nature of the critics of the reality: the comical must be cleaning the universe from the senseless; while irony's task is to test an individual in his loyalty to ideals and values. Irony uncovers, strengthens and reveals the emptiness of "the lie" and senselessness of a subject.

During discussion we note that the value structure of the comical is characterized in two ways: negative/with dialectic controversies and probative/with general direction – from a subject to an object. The ambivalent nature of laughter is complicated in irony by two directions – the introverted and the extraverted; thus, the value structure comprises three rows: external assertion, internal denial and conclusive assertion. The two-dimension nature of the comical coincides with humor; the three-dimension nature characterizes only irony. Considering the aforementioned, the essence of irony, as of an esthetic category is expressed in its relation to other types and categories of the comical. Like other types of the comical, irony is also based on certain understanding of the ideal and harmony when criticizing its object.

Irony as the value reflection. When evaluating events, irony, as a fact of subjective reality, introduces its own approach. One of the main features of irony is *reflexivity*. Along with the cognitive-logical reflection, we must also note the value reflection, as both of them coexist in irony. Perception of oneself is corrected in relation to behavior of others. Self-consciousness is the highest step of consciousness development; it allows for differing the "I-subject" from the "I-object" and for critical assessment of the level of development of the skills and consciousness of both others and of our own. In aesthetic consciousness the given function is conducted by

introvert irony, which is directed towards own “I”. The psychological basis of introvert irony is the division of consciousness between “I-subject” and “I-object” (the latter appears as “you”).

Objectivication or expression of ironic attitude, provision of ironic information to an interlocutor, is the second stage of irony. Irony is always aimed against *somebody*; in such a situation, those who are around act as witnesses of evaluation. Subject of irony is a kind of actor, who aims at the public/spectators, even when the object of irony is the own “I”. An ironic character is always in a dialogue with his own “I”; irony is objectified in the process of evaluation and comprehension, emotions and is expressed in gestures, mimics, behavior and etc.

At the first stage of ironic process prevails the reflexive-cognitive side of irony; at the second stage – prevails expression and value attitude feeling. The original “ideal”, which a subject of irony relies on during evaluation, is based on the publicly recognized objective value norms. In irony the leading role is given to subjective side, as the dynamics of development of ironic critic and its public importance depends on the normative-value potential of a subject and its aesthetic and moral belief. Due to the aforementioned, creative activity is one of the main features of irony and the condition for its influence and constructiveness.

Denial in irony. Criticism, as a value-cognitive expression and normative-regulatory approach towards outer world events, is the common element for all the types of the comical (although, criticism without the comical also exists). It is possible to define features of the “uniqueness” of ironic critic:

- Ironic criticism is passive, hidden, nondestructive “outwardly”, but has its own internal potential;
- Typically, ironic criticism is directed both at oneself and outer world; moral balance of a subject is one of the conditions of irony;
- Ironic criticism has constructive, fruitful and creative nature; it motivates those around towards searching for new ideals.

People ironically assess everything that has lost value perspective for them. Irony, as a form of reflexive approach, opposes direct or “naïve” approaches. Otherwise, if we take into account the critical, deprecating nature of irony, we can consider it in the binary pair with the pathetic (modification of the elevated). As it is known, pathetic comprises assertiveness; is confident in being right; is pretentious and appropriates imperative functions; but as soon as a

person is free from strict requirements of a social environment and rituals lose past influence, in the culture of the humanity unwaveringly increases the importance of the free, personal, which is not restricted by the traditions of human behavior. At a certain stage, normativeness used to play significant role in different spheres of social life, but the strict norms and regulation of human behavior gradually lost its universal character. In the battle against it, irony gained the anti-normative-creative functions and became one of the means of free expression of human behavior, feelings and thoughts; it created the wider possibility of self-expression. Considering the aforementioned, we can conclude that irony frees a subject from outer pressure, although, at the same time, takes him to the inner, comprehended regulation.

The “technological chaos” in relation to the notion of irony complicates the integrated approach towards the problem of irony; attention to the given point has several decades ago been drawn by David Muecke in his work *Compass of Irony*. The work describes several types of irony and analyzes the ways of their expression. Based on D. Muecke’s work, in the dissertation we discuss the number of irony types, which are based on criteria based on completely different definitions; for example, tragic irony, comic irony, irony of manner, romantic irony, double irony, self-irony, irony of fate and etc. According to Muecke’s theory, classification of irony forms is related to “author’s” category; for example, in case of impersonal irony, author’s personality is not seen; during self-dispartaging, an author acts as if not understanding anything; injenue irony means that author’s thoughts are voiced by a naïve character, who, unlike a smart character, does not understand the essence of contradictions and etc.

Western philology of the 1920s is characterized with realizing irony, as special vision of the world and its comprehension as specific feature of modern literature. For example, O. States writes about the “universal ironic formula” in his work *Irony and Drama: Poetics*; R. H. Brown has proposed differentiation of the rhetorical irony, behavioral irony, irony of events, dramatic irony and dialectic irony. The given typology is based on social approach and practically does not consider the difference in the types of irony, which are used in other spheres of culture. As for R. Janke, in his monograph *Essence of Irony*, he has outlined two main types of irony: *hidden irony*, in which the mind (*ratcio*) stands higher than feelings (*emotcio*). Such irony is cautious, is based on narrow context, which is not understandable to many; it in a hidden way points to the true evaluation context; as for the *open irony*, in which feelings stand higher than consciousness, it is

based on wider context and does not hide its evaluation; with acrimonious smile it downgrades an object and at the same time hesitates about possibilities of eliminating the identified defects.

Literary theoreticians do not argue that two types of irony have been formed historically: negative (antinomical) and ambivalent (dialectic). Antinomical irony characterized the romanticists, when against the background of the opposition of the ideal and the reality, a subject of irony did not see the solution to the challenges appearing in the existing context. Meanwhile, ambivalent irony simultaneously conducts the denial and assertion. In ironic criticism scientists define introvert irony (which is directed towards self-irony “I”) and extravert (which is directed towards subjects and events). Extravert ironic approach basis is the existence of understanding of positive values. Excessive self-evaluation, together with extravert irony, results in negative reaction from others, as they are considered as objects of ironic attitude.

I. Pass says that self-irony (introvert irony) is the highest expression of spiritual attitude, during which, subject of irony stands higher not only than the subject, but also oneself; Excessive use of introvert irony diminishes objective capabilities of an individual and interferes with self-realization and uplift of authority. The critic believes harmonic unity of extravert and introvert irony to be the optimal option; in a bimodal form. In this case, introvert nature of irony expresses modest and self-critical attitude towards own “I”, which results in sympathy from others, while extravert nature of irony expresses critical and demanding attitude towards outer world events. We also like to note that both types of irony – negative (antinomic) and ambivalent (dialectic) – are represented in the Georgian fiction of the Warming Period.

§3. Irony Semiosphere

In the given paragraph we discuss the following topics:

- Role of context and emotion in irony;
- Irony, as a linguistic phenomenon;
- Spheres of functioning of irony;
- Irony in rhetoric and perception and feeling of irony.

When speaking about irony, it is important to outline the function of the *semiosphere*, which, in the first place, is based on the need for making stronger impression, being in the center of attention and making an interlocutor interested in a subject of discussion, when expressing emotions. Forms of objectification of ironic reflection in a communication act and their perception by humans was defined as semiosphere by one of the founders of the structuralism school Yuri Lotman.

Role of context and emotion in irony. Coding of ironic information, irony content is conducted by pointing towards the *context*, which allows for correct understanding of value orientation of a subject of irony. Context can be considered in narrow (minimal context) and wider context (including semiosphere). When decrypting the meaning of irony, many scientists point towards the importance of context (Hungarian A. Veresh, German B. Alleman and others). When outlining the informational field of context, they use the term “parainformation” and mean such information that is necessary for decoding a given situation.

In the dissertation we note that the content structure of ironic communication comprises three parts: informational, regulatory and affective. Irony has unique semantic structure and specific forms of expression: comical, rhetoric, stylistic and creative tropes. The role of emotion must be considered, when expressing irony, as, at the same time it has communicative-organizing function.

Irony as a linguistic phenomenon. In view of linguistic-pragmatic approach, in the syntagmatics are defined several techniques. In the given context interesting is V. Zharov’s classification, in which the author outlines and analyzes the semantic disagreement, antithesis, opposition of lexical units united in expressions, change of frames, parallelism, sensorial evaluation and etc.

Consideration of irony phenomenon as subject to linguistic research is still on the agenda; it is considered both in cognitive linguistics, and also in linguistic practice. Although, we would like to emphasize that the linguistic approach to irony problem inevitably transforms the research of its research to the “instrumental” problematic of lingual usage. We must consider the fact that irony is not only of linguistic, but also of discursive, metalinguistic “origins”; thus, we can put emphasis on the research of irony, as of certain discourse fact, which simultaneously represents both the ideological process and a linguistic phenomenon.

Spheres of functioning of irony. Typically, certain differences appear during usage of irony in different spheres of human culture; from those we would like to outline the following: everyday communication, pedagogical work, ideological work, creative culture. When researching functioning of irony in the aforementioned spheres, it is also important to consider the specific-cultural and national peculiarities of different cultures. The latter is more preserved in the spheres of arts and daily communication; historic peculiarities are better noticed in ideology; as for the pedagogical irony, it is more of a conservative character.

Irony in rhetoric. When discussing the given topic, we mainly consider M. Bakhtin’s viewpoints. During the analysis we note that in Antique rhetoric, irony was rarely used, which was initially reasoned by the tasks of rhetoric. The objective of Antique rhetoric was to correctly express words, thoughts to wide audience; thus, an orator (for example Cicero) chose low intellectual level audiences as target groups. In such a situation it was necessary to be simple, maximally clear and honest; while irony could have interfered with that. Usage of irony for rhetoric objectives became possible only in such a culture, in which intellectual level of people was higher. Such a level was achieved only in modern times in Europe, when the folklore laughter tradition exceeded the frames of culture sphere.

Irony promotes dramatization of orator’s speech. By using irony it is possible to mock an opponent or to do it the way that even a subject of irony does not understand that he has been mocked; even if they realize it, they still find a way of neglecting the mockery. In the given paragraph we discuss the different stages of usage of irony in polemics and conclude that essentially, irony does not assert anything, it just makes impression on audience, empowers arguments, which are based on the system of facts. Research of rhetoric characteristics of irony is

an actual problem for modern philology. This is confirmed by Roland Barthes's auto-ironic book *Roland Barthes about Roland Barthes*, which has become a bestseller in philological community.

Perception and feeling of irony. During the analysis we discuss S. L. Rubinstein's opinion about irony, as a psychological phenomenon, according to which, the objective of value communication is emotional charging of an interlocutor; recipient perceives the message thanks to of context and irony; it is decoded by means of the value orientation of an ironic character. An ironic character that is oriented at the ideal, forces others towards ideal-target orientation. The researcher claims that in the process of communication, a subject appeals to images and notions stored in the memory of an interlocutor; impresses upon an interlocutor the specific definitions of words, which have different meanings; empowers them with context, by means of paralinguistic methods of communication and achieves more precise expression of value approach. *The primary coverage of material* phenomenon in journalism is based right on the given psychological moment, according to which, the primary interpretation of the fact has most chances of being preserved in the consciousness of a recipient. Primary coverage fact defines an opinion of a reader, recipient and cannot be easily changed in future. Peculiarity of recipient's psyche also influences the comprehension and feeling of irony.

In the structure of irony influence we can outline three layers: emotional (giving out), intellectual (understanding) and aesthetic (pleasure). Their ratio is differently represented in different types of irony; it also depends on the objectives of an ironic character and character of a recipient. I. Lotman believes that the "game effect" of irony is that different meanings of one element do not coexist immovably, but "flicker". Each comprehension creates separate synchronous contexts, but, at the same time, preserves previous meanings and possibility of future meanings too."

Considering the aforementioned, the **conclusions of the first Chapter** are as follows:

- Irony is an instrument of reevaluation of cultural creativity and values. It gives a society the chance to free from out-of-date values by means of drawing attention of readers/audience to them and by mocking them;
- Irony is a universal category of human thinking and life. Research of its historic typology from the Antique Era until the 21st century shows that irony is at the same time subjective, as an expresser of value orientations of certain social group and objective, as a reflector of the evaluation

of real contradictions of society development. The given evaluation itself can objectively exist in the public consciousness and culture;

- In the public consciousness structure irony has normative-regulating function. It appears as means of value reflection, which conducts evaluation and shows us the perspective of public development; corrects the ongoing processes/way of thinking. It is realized not directly, but by means of gradual profanation of values existing and officially recognized in a society and by their replacement. The powerful, irrational potential of irony is best revealed in the aforementioned process;
- Irony is an expression of certain moral potential, which is double-sided and ambivalent. Introvert irony is directed towards “oneself”, so an ironic character is able to attract people; extravert irony distances people from an ironic character, as in such an irony can be expressed the advantage of ironic character over those who are around;
- Irony represents subjects and events in an unexpected, new context; it creates an effect of insularity; increases interest of interlocutors towards a subject of evaluation; defines the value orientation; in the process of creative search for an ideal, it promotes the transformation of contradictions; it is committed to expressing the striving towards the perfection of the universe.

Chapter II

Ironic Discourse in the Georgian Fiction of the Warming Period

The given Chapter comprises three paragraphs, in which we consistently discuss the Warming Period interpretations, Rezo Cheishvili's works in the context of Warming Period tropes and humoristic trend in Nodar Dumbadze's Warming Period novels.

§1. Warming Period Interpretations

As we have stressed in the Introduction of the dissertation, significant events took place in the Soviet Empire's political life in the 1950s. Stalin's death and Nikita Khrushchev's coming into power in 1953 was followed by the softening of violent, repressive regime. The reforms conducted during the given period and the Destalinization process started from the 20th Congress of the Soviet Communist Party of the USSR, created certain hopes for creative freedom among culture and art workers. During the Warming Period, the strictest censorship in literature and arts was left in the past; creative intelligentsia felt itself freed from the iron tongs; it became possible to publish creative texts incriminating the totalitarian system and the Great Cleansing.

The aforementioned changes, which affected both the public-political and literary processes, were the life necessity and public request. Naturally, those changes appeared in Georgian literature too. The Era of Great Repressions or the post-repression period, during which Soviet censorship strangled any attempts of free expression of opinion of speech, was replaced by the Warming Period, when the so called Generation of the Sixtiers appeared in Georgian literature; they brought with them the new vision, topics and problematic; returned literature to Georgian literary traditions; brought in and introduced new literary characters, who did not have anything in common with the pathetic and heroics of the Stalinist time and the officially recognized dogmas of social realism. Right from that period, from 1960s, started the introduction of ironic tendencies in Soviet literature, which became characteristic to Georgian literature also; "...return to real, life materials gave additional features to Georgian youth prose." (M. Miresashvili). The given additional feature or even technique, was used by young writers R. Cheishvili, N. Dumbadze, R. Inanishvili, M. Eliozishvili and others, for expressing their views. In the aforementioned context,

we analyze the Warming Period culture novelty – irony – which is considered to be the antitrope of Stalinist culture (L. Hatcher, A. Vail, P. Genis, I. Borev...); we would like to emphasize that it has been diversely, differently and with characterizing subtexts reflected in the stories and novels analyzed by us in the given dissertation work

§2. Rezo Cheishvili's Works in the Context of Warming Period Tropes

Introduction of ironic tendencies in Soviet literature from 1960s became apparent in Georgian literature too. The return to real, life materials gave additional features to Georgian youth prose. From mid-1950s the “warming” appeared in our public life; ideological pressure on literature and arts was weakened; it became possible to publish literary magazines and almanacs, which for the first time published the works by the young Georgian writers, the Sixtiers of the 20th century. Georgian writers of that period created numerous important fiction works – novels and stories, novellas and essays, which clearly showed the civic spirit of the authors, the creators’ eye closely monitoring the life events, interest to modern problematic. In addition, the process of search for new forms, new expression techniques was very apparent. Against the background of the colorlessness, perfunctory and creative weakness protected under ideological mask, young writers easily, with “smile” and “laughter” gained their place in Georgian literary life. Rezo Cheishvili was one of the Sixtiers. The writer is the author of many interesting and important works, but we have paid attention to several of them in our dissertation work (Stories – Bzianeti, Hop, The Swallows, Exam, Last Years of Luka Pachioli’s Life, The Story of Bichiko’s Illness, Blue Mountains; novels – Music in the Wind, The Fourth Symphony). Based on the analysis of the aforementioned works we have made the following conclusions:

- Main markers of the Warming Period have been reflected in Rezo Cheishvili’s works in a very interesting manner: honesty, lyricism and irony. The writer has created interesting examples of healthy humor and revelatory satire; Along with humor, the writer’s works are characterized with grotesque, absurdity, irony and to some extent sarcasm too. His works reflect harsh criticism of social events; reveal protest against brutality and philistinism.
- R. Cheishvili uses creative intonation as a powerful means for ironic expression. Author-character meaning is significant in his works. The aforementioned phenomenon is known

both in national reality and the world literature. Such works after often representation of autobiographic search and creative imagination of a writer;

- Situation, which Rezo Cheishvili's characters appear in, are often grotesque and funny, but they do not result in mockery and rebuking from readers. It is the Cheishvili-type kind, sympathetic laughter, which expresses compassion to and sharing of sadness of a character by the author;
- For creating character's mood Rezo Cheishvili uses monologues (The Fourth Symphony) and dialogues (Blue Mountains, The Swallow...) At the same time, in the writer's works we detect the so called inner dialogue, during which the narrator is "divided" into two or more subjects and speaks to oneself too; there is also the form of monologue, during which a character directly addresses readers (the so called Ad spectators);
- The thematic circle of Rezo Cheishvili's works (sometimes different, sometimes of similar variations) is focused on the writer's contemporary problems and existing reality. The writer monitors life and as an honest fan of his country, attempts to show readers in a humoristic aspect the sacred origins lost in the depth of the soul due to daily problems and the discovery of which is so complicated in everyday life;
- Rezo Cheishvili's creative work permanently nourish from the reality. He represents his characters as widely known, close individuals, who kind of lack something not very important, but very simple, common, but such that most beautifully and uniquely reflects the noble, kind nature of characters;
- Rezo Cheishvili's fiction colorfully represent writer's contemporary life; on the one hand, "simply" reflected life images precisely match with the writer's concept and show the daily life of the city and city residents; their thoughts and problems, which generally reflect the pain and problems of the whole country;
- The works analyzed above are the clear illustration of the writer's sarcasm, which is aimed against the spiritual (and not geographic) provincialism of people; against those, who have sank in the swamp of indifference and do not care and think about problems of others, nothing to say about the problems of the whole society and country.

§3. Humoristic Trends in Nodar Dumbadze's Warming Period Novels

It is known that the search for a writer's personal "I" or his life details in a narrator's or separate characters' images is a hard job; although, in Dumbadze's case, we cannot avoid his life experience. Every work by N. Dumbadze is of certain cognitive value; it is the honest, brave, highly creative expression of the new layer of life, of the new "micro-universe". In addition, in his micro-universe is always seen and meant something far bigger. The author uses the symbolic representation technique so well, reveals the great through the minor so masterly that his narration has remarkably great borders and extent; "... so great that people of completely different social situation, education or political beliefs are concerned with his words similarly; they all similarly understand his humanist style, democratic nature, progressive goals, patriotism." (G. Tsitsishvili).

Nodar Dumbadze has created numerous important creative works after the Warming Period too, but based on the interest of our dissertation work we have analyzed only two novels – *I, Grandma, Iliko and Ilarion* and *I See the Sun*, which clearly demonstrate the main markers of the Warming Period. Based on the analysis of the aforementioned fiction works we can make the following conclusions:

- Nodar Dumbadze's works clearly reflect the main markers of the Warming Period: honesty, lyricism and irony. Writer's works are mainly based on autobiographic origins – they are based on what he has seen, felt and experienced; thus, in Nodar Dumbadze's works author is "an authorized person"; although, as we have mentioned above, the author-narrator uses different names;
- The aforementioned conditions Nodar Dumbadze's prose style peculiarity too; almost all of his works are written in the first person (or "I" narration model). He keeps with the given style in all five novels and in almost all the stories; as for the characters, they are neighbors, relatives, friends, affiliates of the author-narrator. It is noteworthy that according to Professor N. Kotinova, the prototypes of creative characters are also the writer's friends and family;
- Like other representatives of the Sixtiers generation Nodar Dumbadze has also introduced new vision, topics, problematic; he introduced the new literary character that had nothing

in common with the pathetic and heroics of the Stalinist time characters; the officially recognized dogmas of social realism. The fact that the character of N. Dumbadze's first novel was not counted as a successful student in school and did not devote himself to studying when being in university, it was still enough for him to be considered as a positive character in the Soviet reality; although, despite the aforementioned, the author has managed to introduce the basic human values – humanism and human kindness right through such not flawless characters with many human weaknesses;

- The character transformed by Nodar Dumbadze found his place on Georgian theatre stage too; *I, Grandma, Iliko and Ilarion* performed at the Kote Marjanishvili State Theatre (director Giga Lortkipanidze) was a completely new word in the then Georgian dramaturgy; it appeared to be in synchronous coincidence with what audience needed. Despite the paradox situation – the complex mechanism of social realism doctrine and party ideals on the one hand and characters antipode to those processes on the other hand – the director's success was the fact that by using Nodar Dumbadze's characters he diminished the ideological wall that was being built during decades;
- Behind the funny adventures of Nodar Dumbadze's characters one could see the more in-depth problems of those times; the writer has not ignored a single painful topic or problem taken place in the Soviet reality; still, most important is that Nodar Dumbadze's prose was based on the unchangeable essence of confrontation – good/evil. The writer does not analyze these two eternal origins abstractly; to the contrary, he shows us that from good to evil and vice versa, there are only a few steps to be made and humans must resist temptation, in order to avoid mixing or replacement of those contradictory origins. Dumbadze's characters unambiguously serve only the good and call on everyone around to do the same;
- Nodar Dumbadze rarely violates the unity of the internal rhythm of the plot and of the narration rhythm, which creates the effect of harmony. In stylistic viewpoint, the writer's works are characterized with monologue and also dialogues. It is noteworthy that by using the dialogue technique, the author acts according to the polyglassy principle in his novel, preserves characters with "their voice" and individual image. Reader does not confuse with each other and easily distinguishes the "voices" of Zurikela and Iliko, Ilarion or other

characters; მკითხველს ერთმანეთში არ ერევა და იოლად განარჩევს ზურიკელასა და ილიკოს, ილარიონსა თუ სხვა პერსონაჟთა „ხმებს“;

- Nodar Dumbadze's style of prose is clear and simple; this is the key feature of the writer's fiction. He avoids portrait description of characters and often shows the characters only by the inner portrait (readers have to imagine the looks of the character themselves; how a person of such behavior, mentality may look like);
- Nodar Dumbadze's characters are not melodramatic; their key feature is honesty, which is accompanied by the kind smile transforming into laughter; the unique feeling of kindness and philanthropy and at the same time and different feeling of pain and sorrow. The writer describes the story of a young man with kind humor; the story that brilliantly feels and adequately represents to us the pulse of the then period;
- The key to Nodar Dumbadze's creative victory is in his power of rising from the national to the universal; all the characters of the writer, despite their nationality, love each other. The writer uses humor to describe people of other nationalities too, but this humor is not harsh or sarcastic; it is full of warmth and lyricism.

Conclusion

The Conclusion summarizes the results of the research; it is noted that irony was one of the most significant taboos in social realism, which, although not being restricted during Stalinism epoch and the first period of “Warming”, still, was not approved by the establishment. The novelty of the Warming Period culture, which is also defined as antitrope of Stalinist culture, is irony, which has been represented diversely, differently and with unique subtexts in the works of authors analyzed by us above.

Main provisions of the dissertation work are published in following publications:

7. On one peculiarity of early period works by Nodar Dumbadze – Intercultural Communications Magazine. Tbilisi, *2014, N22, pg. 68-74.*
8. *Semiosphere of irony – Collection of Sokhumi State University Scientific Works. Tbilisi, 2016, N???*
9. Works by Georgian writers during Soviet period – Gori Educational University. Seventeenth International Conference – Education, economics and sustainable development. November 28. 2014. *pg. 11.*
10. Irony, as basic notion of culture – Gori State Educational University. Fourth International Conference dedicated to I. Gogebashvili. October 27 2016. *pg. 7*
11. Rezo Cheishvili’s works in the context of the Warming Period tropes – Gori State Educational University. Ninth International Conference – Education management: current challenges and development perspectives. November 18-19 2016. *Pg-9*
Interpretations of Warming Period - *International Online Conference New Dimensions of Philology-Languages, Literature, Linguistics, Culture. Plok, 24/04/20*